

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я:**

- ∨ *Медична реформа в Україні:
перші кроки*

- ∨ *Чим загрожує Україні відмова
від GMP-сертифікації?*

- **ПРАВОВЕ УНОРМУВАННЯ
СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ:**

- ∨ *Релігійні секти:
проблеми та тенденції в Україні*

- ∨ *Лотереї: кому вигідний бізнес на азарті*

- **ЕКОНОМІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ:**

- ∨ *Банківська галузь на порозі прийняття
Державного бюджету*

- ∨ *Проблеми земельних відносин в Україні*

№ 21 (57) ГРУДЕНЬ 2013

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 21 (57) 2013

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

В. Горовий, д-р іст. наук, проф.,
заступник генерального директора НБУВ

Редакційна колегія:

Ю. Половинчак (відповідальна за випуск),
Н. Іванова, Т. Дубас, Л. Присяжна,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ.....3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Присяжна Л.
Банківська галузь на порозі прийняття
Державного бюджету України-2014.....4
Потіха А
Медична реформа в Україні: перші кроки.....7
Войцеховская Е.
Чем грозит Украине отказ
от GMP-сертификации: причины,
аргументы и последствия.....13
Ворошилов В.
Екологічний моніторинг в Україні
та його правове забезпечення.....16
Порватова Н.
Зінченко В.
Релігійні секти: проблеми та тенденції
в Україні.....21
Полтавець С.
Лотереї: кому вигідний бізнес на азарті.....24
Пестрецова О.
Проблеми земельних відносин в Україні.....27

ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Єфімов О.
Як за участі адвоката уникнути вилучення
бухгалтерських документів.....32

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *.....35

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Законодавчі новації – 2014

Зновим 2014 р. розпочнеться новий порядок започаткування бізнесу, а саме з 1 січня набувають чинності Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо реєстрації осіб як платників податків» від 05.09.2013 № 443-VII та Закон «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» щодо спрощення реєстрації осіб як платників податків» від 05.09.2013 р. № 441-VII.

Обидва закони мають на меті спрощення процедур започаткування бізнесу та зменшення витрат часу, необхідних для звернення суб'єктів господарювання до органів податкової служби.

Також з 1 січня 2014 р. набуде чинності Закон «Про державну службу» від 20.11.2012 р. № 5483-VI, який, передбачає підвищення заробітних плат і впровадження нової системи посадових окладів на державній службі.

З 1 січня 2014 року набувають чинності норми Податкового кодексу України щодо податку на нерухоме майно. Наступного року податок буде обов'язковим для всіх. Платитимуть ті, хто має квартири площею понад 120 квадратних метрів, та будинки, більші, аніж 250 квадратних метрів. Раз на рік потрібно буде розрахуватися за кожен квадратний метр надлишкової площі. За кожен квадратний метр податок становитиме 11,73 грн (якщо площа квартири не перевищує 240 квадратних метрів, а будинок не більший, аніж 500). Якщо ж площа більша, то податок становитиме 30,97 грн за метр.

Завершується адаптивний період для підприємців, протягом котрого вони мали встановити нові касові апарати (або модернізувати старі), для передавання фінансової звітності до Податкової он-лайн. З 1 січня 2014 року користувачів касової техніки, які ще не встигли перейти на систему дистанційної звітності, штрафуватимуть.

З 1 січня 2014 р. набирають чинності зміни до Закону України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» щодо призначення пенсії

батькам, які виховали п'ятеро і більше дітей». Відповідно до п. 8 ст. 1 Закону України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» в редакції, чинній на сьогодні, пенсії за особливі заслуги перед Україною встановлюються матерям, які народили п'ятеро і більше дітей та виховали їх до шестирічного віку. При цьому враховуються діти, усиновлені в установленому законом порядку.

З нового 2014 р. якщо у разі смерті матері або позбавлення її батьківських прав виховання дітей до зазначеного віку здійснювалося батьком, право на пенсію за особливі заслуги надається батьку.

Пенсії за особливі заслуги перед Україною встановлюються як надбавка до пенсії (за віком, по інвалідності, у разі втрати годувальника, за вислугу років), на яку має право особа згідно із законом. Розмір надбавки визначається залежно від заслуг особи.

1 січня 2014 р. набирає чинності наказ МОН України «Деякі питання організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства» від 01.11.2013 р. № 1541.

Документ визначає особливості набору на навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства у вищі навчальні заклади України.

Одним з таких є Порядок організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства. Відповідно до нього, іноземець, що бажає вступити на навчання до ВНЗ України, повинен мати документ про попередню освіту, який був отриманий не раніше ніж за 10 років до дати звернення із заявою щодо вступу до українських навчальних закладів. Виключенням є вступ до аспірантури, докторантури та на післядипломну освіту.

Окрім того, важливою умовою зарахування іноземця на навчання до ВНЗ є володіння ним мовою навчання на рівні, достатньому для засвоєння навчального матеріалу, що підтверджується висновком приймальної комісії.

Іноземці, щодо яких приймальною комісією ВНЗ встановлено необхідність мовної підготовки до основного навчання,

мають пройти таку підготовку на підготовчих факультетах (відділеннях) навчальних закладів, які мають відповідну ліцензію МОН України.

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Л. Присяжна, наук. співроб. НЮБ НБУВ

Банківська галузь на порозі прийняття Державного бюджету України-2014

11 вересня Кабінет Міністрів ухвалив за основу проект державного бюджету на 2014 рік, а 14 вересня Кабмін вніс до парламенту проект держбюджету-2014, однак голова Верховної Ради України В. Рибак повернув його уряду.

Утім, Президент України В. Янукович під час зустрічі з трьома президентами України заявив, що Державний бюджет України на 2014 рік має бути прийнятий в грудні. «Що стосується 2014 р., в грудні ми зобов'язані прийняти бюджет. Україна повинна жити нормальним життям. Ми зобов'язані знайти всі рішення з нашими стратегічними партнерами в економіці», – сказав В. Янукович.

Проте не слід забувати, що упродовж понад трьох тижнів мільйони українців живуть громадськими протестами.

Про ситуацію в банківській галузі в нинішніх політично-економічних умовах повідомив на прес-конференції на тему «Підсумки діяльності банківської галузі за 10 місяців. Вплив нинішньої політичної ситуації на фінансово-банківський сектор» президент Асоціації українських банків О. Сугоняко. Він наголосив, що нині банківська галузь працює в тяжкому економічному середовищі: падіння ВВП протягом п'яти кварталів (за рік, за підрахунками АУБ, ВВП впаде не менше, як на 0,4 %); протягом сімнадцяти місяців падає промисловість (за 10 місяців п. р. в порівнянні з аналогічним періодом минулого року падіння склало 5,2 %, в тому числі металургія – 5,9 %, машинобудування – 13,6 %, хімічна промисловість – 19,4 %, харчова – 5,7 %. Падіння індексу будівельної продукції склало – 16,3 %. Зростання показало

сільське господарство (9,5 %) і роздрібний товарооборот (109,5 %). Зростання зарплат і соцвиплат відбувається при падінні економіки і нарощенні держборгу (його приріст з початку року – \$ 4,4 млрд); очікуване недовиконання дохідної частини держбюджету складає більше 30 млрд грн, при запланованому дефіциті – 50 млрд грн.

Щодо стану платіжного балансу країни, то на думку фахівця, для країни, яка має від'ємну і міжнародну інвестиційну позицію з мінусом і негативне сальдо поточного рахунку платіжного балансу, тримати стабільним курс означає потрапляти у все більшу і більшу боргову залежність. Щоб перекрити це негативне сальдо, за словами О. Сугоняко, потрібні прямі інвестиції в країну, а вони зменшилися на майже 3 млрд долл. порівняно з аналогічним періодом минулого року, що говорить про двократне погіршення інвестиційного клімату в нашій економіці за цей період. При 12,3 млрд долл. негативного сальдо поточного рахунку, 2,4 млрд долл. прямих іноземних інвестицій його не перекривають. Перекривають борги і так званий «інший капітал», де значна частина – товарні кредити.

Утім, О. Сугоняко переконаний, що, не дивлячись на такі показники економіки, банківська галузь жива. Її функціонування в поточному році здійснювалось в більш сприятливих монетарних умовах: грошова база збільшилась за 10 місяців на 42,5 млрд грн (17,3 %), грошова маса – на 143,6 млрд грн (19,7 %), що є свідченням пом'якшення грошово-кредитної політики НБУ і її часткову переорієнтацію в бік стимулюючої.

Відповідно помітно покращилась ситуація з внутрішньою (гривневою) ліквідністю (залишки коштів банків на рахунках в НБУ збільшилися на 6,2 млрд грн, або 18,5 %, суттєво знизилась ставка на міжбанківському кредитному ринку).

Разом з тим, суттєво зросло від'ємне значення показника «Чисті зовнішні активи» по системі комерційних банків (із – 45,5 млрд грн на кінець 2010 р. до – 62,5 млрд грн на кінець жовтня 2013 р.), що в певній мірі віддзеркалює посилення негативних тенденцій із станом поточного рахунку платіжного балансу. При цьому переказні депозити вітчизняних банків в іноземних банках (фактично – коррахунки) зменшились на 17,8 млрд грн (21,5 %).

Депозити резидентів в українських банках зросли за 10 місяців на 75,4 млрд грн (13,2 %), в тому числі депозити домогосподарств на 65,7 млрд грн (17,8 %).

Кредитний портфель (без міжбанку і нерезидентів) зріс спочатку року на 57,2 млрд грн (7 %), в тому числі кредити нефінасовим корпораціям – на 49,9 млрд грн (8,2 %), домогосподарствам – на 6,6 млрд грн (3,5 %). В домогосподарствах відбулося збільшення заборгованості в сегменті споживчого кредитування на 11,3 млрд грн (9,1 %) при одночасному падінні на 5,2 млрд грн (8,9 %) кредитів на придбання і будівництво нерухомості (житла).

Що стосується кредитування не фінансових корпорацій, фахівець відзначив збереження і навіть посилення домінуючого положення торгівлі на фоні решти секторів економіки: тут приріст кредитів склав 24,3 млрд грн (11 %) з 49,9 млрд (8,2 %) в цілому по не фінансових корпораціях.

Урядові облигації в портфелі комерційних банків зросли за 10 місяців майже на 23 млрд грн (37,5 %), а в портфелі НБУ – на 39,8 млрд грн (39,8 %).

На думку О. Сугоняко, наведені цифри свідчать, що пріоритетним напрямком використання залучених банками ресурсів залишається кредитування сфери торгівлі, Уряду, споживчих потреб населення. Виробничі галузі адекватної кредитної підтримки не одержують.

Доходи банків порівняно з аналогічним періодом минулого року зросли на 11,3 млрд грн (9,1 %), а витрати – на 13 млрд грн (10,8 %), внаслідок чого прибуток знизився на 1,7 млрд грн (45 %). В складі витрат відрахування на формування резервів майже не змінились (20,3 млрд грн проти 21 млрд грн), що вказує на неподолання проблем із якістю кредитного портфелю.

Шведський економіст, старший науковий співробітник Інституту Петерсона Андерс Ослунд вважає, що у наступному році Україні потрібна девальвація гривні. Він відзначив, що сьогодні реальний курс гривні до долара – 9,5-10 грн за долар. Але якщо девальвація буде відбуватися під тиском нових факторів – наприклад, труднощів України з погашенням держборгів, то знецінення може відбутися набагато швидше і безконтрольно. Так, у разі паніки глибина може досягати до 50 %.

Відома британська газета The Guardian вважає, що Україна до березня вичерпає усі гроші. «Її резерви майже повністю вичерпані, її валюта вразлива, торгівля підірвана російським втручанням, і до березня у неї повністю вичерпаються гроші», – йдеться в редакційній статті.

Блогер сайту «Мінфін» Б. Контролевіч, вважає, що для наповнення державного бюджету необхідні наступні кроки:

1) Припинити практику недостовірного завищеного планування показників доходів і зборів, використовуючи дані макроекономічних прогнозів Міністерства економічного розвитку і торгівлі та Консенсус-прогнозу. Бачиться оптимальним використання методології міжгалузевого балансу для планування можливих доходів.

2) Міністерство доходів і зборів повинно припинити збиткову практику стягування авансових платежів з податку на прибуток і використання різноманітних інструментів уповільнення процесу підтвердження податку на додану вартість.

3) Міністерство економічного розвитку і торгівлі спільно з Міністерством промисловості має спрямувати всі свої зусилля на те, щоб

щомісяця створювати не менше 10 тисяч висококваліфікованих робочих місць.

4) Міністерство закордонних справ разом з Міністерством економічного розвитку і торгівлі має активно пропагувати на будь-яких зовнішніх ринках продукцію українських товаровиробників і активно допомагати їм у просуванні їх продукції на ринки Азії, Середнього Сходу, Латинської Америки, Австралії.

5) Реанімація машинобудування, особливо точного приладобудування і вантажного суднобудування.

6) Зміна процедури державних закупівель передбачивши рівень частки вітчизняних компонентів у кінцевій продукції не менше 75 %.

7) Провести оптимізацію витрат на утримання державного апарату і збільшити протягом 5 років рівень державної підтримки вітчизняного товаровиробника, довівши його до 30 % частки ВВП.

8) Рішуче провести переговори з СОТ з питання підняття тарифних ставок по 371 товарній позиції.

Тим часом, за даними сайту «Интернет-обозрение “Главное”», станом на 31 жовтня обсяг зовнішніх боргів України досяг \$ 36,23 млрд. З цієї суми власне держборг становить \$ 26,31 млрд, а решта \$ 9,93 припадає на борги підприємств, у разі неплатоспроможності яких держава гарантує виплату. У структурі держборгу найбільший обсяг – 17,78 млрд долл. – припадає на державні та гарантовані єврооблігації, випущені в 2005–2013 роках на терміни від 5 до 10 років. Найбільшим власником українських євробондів виступає американський інвестфонд Franklin Templeton, що продовжує їх скуповувати на вторинному ринку. Через зростання суверенних ризиків прибутковість найближчого до погашення випуску українських єврооблігацій (червень 2014 р.) досягла близько 18 %. Друге місце за обсягом заборгованості складають кошти МВФ, надані в рамках програми stand-by в 2008–2009 рр. Обсяг непогашеної заборгованості дорівнює 8,66 млрд долл.

Без нових запозичень розплатитися з боргами буде непросто. Основні джерела

запозичень – зовнішній ринок капіталу і МВФ – навряд чи допоможуть Україні перекрити майбутні виплати. Адже вікно можливостей для розміщення нових випусків єврооблігацій для України зараз закрито, а переговори з МВФ зайшли в глухий кут.

Але всі розуміють, що фінансово-банківський сектор є надзвичайно важливим не тільки для бюджету країни, але й для кожного громадянина, і його не варто випускати з поля зору... (За матеріалами Інтернет-ЗМІ: <http://www.pravda.com.ua/articles/2013/11/28/7003335/>, <http://uainfo.org/yandex/245500-kak-mozhno-napolnit-byudzhets-ukrainy-ne-pribegaya-k-novym-nalogam.html>, <http://glavnoe.ua/news/n157326>, <http://businessua.com/finance/britanska-gazeta-nazvala-koli-v-ukraini-ochikuetsya-defolt-9647.html>, <http://news.meta.ua/cluster:33351774-U-Ukrainy-dostatochno-deneg-dlia-obsluzhivaniia-vneshnikh-obiazatelstv---ekspert>, http://upi.org.ua/news/bez_dialogu_janukovicha_z_majdanom_grivnja_dovgo_ne_protrimaetsja/2013-12-12-17382).

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Медична реформа в Україні: перші кроки

Реформування охорони здоров'я є питанням надзвичайної державної ваги, адже від того, якими будуть його наслідки, залежить національна безпека й майбутнє нашої нації. Сучасний стан охорони здоров'я є складним як з точки зору задоволення потреб пацієнтів у якісній і доступній допомозі, так і з точки зору соціального й матеріального статусу медичних працівників, умов їхньої професійної діяльності. Потреба в реформуванні галузі є більше ніж нагальною. Це зрозуміло всім, тому влада тривалий час намагається вирішити наболілі проблеми в медицині.

Як інформують ЗМІ, 7 липня 2011 р. Верховна Рада України ухвалила два закони, які дали старт медичній реформі в Україні. Депутати проголосували за прийняття законопроекту № 8602 «Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо удосконалення надання медичної допомоги» («за» проголосувало 240 народних депутатів) і № 8603 «Про порядок проведення реформування системи охорони здоров'я у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій областях та м. Києві» («за» проголосувало 242 народні депутати).

За словами урядовців, документом «Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо удосконалення надання медичної допомоги» встановлюється, що мережа державних і комунальних закладів охорони здоров'я формується з урахуванням потреб населення в медичному обслуговуванні, необхідності забезпечення належної його якості, своєчасності, доступності, ефективного використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Ще один закон – Закон України «Про порядок проведення реформування системи охорони здоров'я у Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій областях та м. Києві» передбачає відпрацювання на базі пілотних регіонів

основних підходів до реформування системи охорони здоров'я, їх моніторинг й оцінку для подальшого поширення на всю територію країни. Практична реалізація пілотних проектів починається із структурної реорганізації первинної та екстреної медичної допомоги.

Керівники медичної галузі вважають за необхідне всю систему охорони здоров'я поділити на три рівні надання медичної допомоги. За їхнім задумом, первинна допомога, на яку роблять особливу ставку, має обслуговувати близько 80 % усіх звернень пацієнтів. Основа первинної допомоги – це сімейні лікарі, свого роду універсальні медики, які повинні давати раду переважній більшості пацієнтів, що звертаються до них. Їхнє місце роботи – це нові медичні заклади, центри первинної медико-санітарної допомоги. У ЦПМСД, на відміну від лікарень, немає таких підрозділів, як поліклініка, дитяча консультація чи хірургія. Вони складаються з однакових лікарських амбулаторій, де й будуть надавати первинну допомогу.

За словами експертів, така система успішно діє в більшості розвинутих країн, де головним фронтом боротьби з недугами є якраз сімейні лікарі. Якщо ж до такого лікаря потрапляє складний пацієнт, то медик має направити його до своїх колег зі сфери вторинної медичної допомоги – у лікарню або ж до представників третинної медицини – вузькоспеціалізовану клініку.

Зміни також стосуються швидкої допомоги. Як зазначають експерти, від початку 2013 р. в Україні ввели нову модель екстреної допомоги, яка підпорядкована обласній владі й має єдину диспетчерську службу. За словами представників влади, у перспективі реформа має привести до впровадження в Україні страхової медицини, що має поліпшити фінансовий стан медустанов.

Міністр охорони здоров'я України Р. Богатирьова повідомила представникам ЗМІ,

що отримують пацієнти й медики в результаті реформи охорони здоров'я, проведеної в країні. «Пацієнт у результаті її успішного впровадження буде чітко розуміти, що держава гарантує йому базовий набір медичних послуг, які він може отримати безкоштовно й на високому рівні в державних медустановах. А також знати, що йому неодмінно нададуть кваліфіковану безкоштовну допомогу в екстрених ситуаціях», – запевнила глава МОЗ.

З іншого боку, за її словами, одне з головних завдань реформи – відродити престиж і репутацію медичної професії, забезпечивши медику гідну оплату праці, соціальну захищеність, можливість професійного розвитку.

Відповідаючи на запитання журналістів щодо термінів проведення реформи, Р. Богатирьова зазначила, що «навіть найефективніші реформи медичної сфери відбиваються на показниках здоров'я людей не раніше, ніж через п'ять років після їх початку». Водночас міністр зазначила, що відчутні результати реформа приносить уже сьогодні: «Так, наприклад, там, де запрацювали нові, оснащені сучасним устаткуванням й укомплектовані кадрами амбулаторії, на 17 % збільшилася кількість звернень з профілактичною метою, на 15 % зменшилася кількість викликів “швидкої допомоги”, знизився рівень госпіталізації. Приносить свої перші позитивні результати й Національний проект “Нове життя”, який здійснюється під патронатом глави держави: помітно знизилася смертність дітей до одного року, майже у два рази скоротилася смертність матерів».

Щоправда, за словами Р. Богатирьової, без підтримки медиків, експертів у сфері охорони здоров'я, медичних адміністраторів, фармацевтів якісних перетворень очікувати складно. «Якщо реформа потрібна тільки Президенту й профільному міністру, вона навряд чи швидко принесе плоди», – зазначила міністр. На її переконання, держава, реалізуючи сьогодні медичну реформу, фактично вчиняє капітальний ремонт житлового будинку, у кожній квартирі якого сім'ї, діти, літні люди, інваліди, молодь... «Неможливо за помахом

чарівної палички враз зупинити хвороби в Україні за рік-два, щоб за цей час комфортно здійснити всі перетворення. Але іншого шляху немає й без змін системи не обійтися», – підкреслила Р. Богатирьова.

Вона наголосила на нагальності «реконструкції» вітчизняної системи охорони здоров'я, адже, згідно із соціологічними опитуваннями, необхідність реформування системи охорони здоров'я визнають 70 % українських громадян.

Разом з тим Р. Богатирьова зазначила, що медреформі критично не вистачає активних прихильників. «У свою чергу, чим більше ми будемо мати прихильників проведеної модернізації, тим швидше підуть зміни. Ось чому для нас дуже важливо шляхом залучення громадськості, медичних організацій, самих медиків і вас, журналістів, пояснювати суть проведених перетворень», – наголошує міністр.

Як зазначають експерти, на адресу «реформаторів» лунає багато критики, але представники влади вважають критику необгрунтованою й зазначають, що результати будуть помітні згодом. Як зазначила перший заступник глави Адміністрації Президента України І. Акімова, у питанні проведення в Україні медичної реформи вже пройшов етап активної критики й розпочався етап ефективної роботи. Зокрема, під час брифінгу в Дніпропетровську вона зазначила, що в Україні дедалі більше прихильників змін у медичній сфері. За словами І. Акімової, на відміну від часів початку реформи люди вже більше розуміють її суть і приймають зміни, які відбуваються. «Питання змін у галузі охорони здоров'я, яке порушив Президент України В. Янукович, не просте, адже воно стосується кожного. Проте ми не побоялися й розпочали ці зміни. Наразі вже пройшов етап активної критики й розпочався етап ефективної роботи. У цьому напрямі Дніпропетровська область є одним з піонерів, і вона по праву може цим пишатися», – зазначила І. Акімова.

За її словами, на Дніпропетровщині працює 713 сімейних лікарів, а для підвищення їхньої кваліфікації цього року відкрито 26 територіальних навчальних тренінгових

центрів. Навчання в них уже пройшли 62 % сімейних лікарів і 65 % медсестер загальної практики. Для заохочення їхньої роботи в усіх містах і районах області реалізуються програми «місцевих стимулів» – з 2010 р. житло отримало 239 медиків.

Проте значна частина експертів вважає, що реформа не завжди відповідає тим планам, які декларують чиновники. Часто вона навіть погіршує стан медичного обслуговування. На це звернув увагу й Президент України. Як інформують ЗМІ, В. Янукович переконаний, що не потрібно ламати медичну систему там, де вона працює. Про це він сказав під час наради, перебуваючи з робочим візитом у Вінницькій області. «Реформа спрямована на якість медичних послуг і її доступність. У нас не повинна бути реформа заради реформи, реформа повинна бути заради людей», – сказав Президент на нараді.

В. Янукович зазначив, що медичне обслуговування потрібно вдосконалювати так, щоб не зашкодити людям. «Ми маємо, якщо не в цьому, то в наступному році, завершити реформу, щоб у нас не було жодного села, де є проблеми», – наголосив В. Янукович і наказав чиновникам іти до людей, дослухатися до них, розмовляти з ними.

Експерти, аналізуючи перебіг реформи, зазначають, що медична реформа в Україні дійсно є необхідною, але поки що її впроваджують непродумано і фрагментарно. Про це, зокрема, заявив І. Бураковський, голова правління Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, 31 жовтня в Києві під час «круглого столу» на тему: «Реформа охорони здоров'я в Україні: ідея та реалії». Під час заходу було представлено результати аналізу реформи охорони здоров'я в Україні, здійсненого за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

Як зазначив І. Бураковський, Міністерство охорони здоров'я так і не затвердило моделі системи охорони здоров'я, яку хоче отримати Україна в результаті реформи. Унаслідок цього пілотні регіони зіткнулися з необхідністю самостійно розробляти модель надання медичної допомоги й підходи до її розбудови.

Він також наголосив на тому, що Україні слід наближати принципи надання медичної допомоги до світових стандартів, визначених Всесвітньою організацією охорони здоров'я.

У свою чергу координатор проекту «Аналіз реформи охорони здоров'я в Україні» О. Бетлій зазначила, що в пілотних регіонах зробили лише перший крок з реформування – відокремили первинну ланку медичної допомоги. Водночас не було побудовано ефективної співпраці із вторинною ланкою, заклади якої (клініко-діагностичні центри й лікарні) так і не було організовано в госпітальні округи. «Вагомою причиною стала відсутність комплексного підходу до реформи, який би ґрунтувався на ретельному плануванні й достатньому фінансуванні. На жаль, недостатнє фінансування поставило під питання успіх реформи», – наголосила О. Бетлій.

За її словами, досі не змінено принципу фінансування закладів вторинної ланки – клініко-діагностичних центрів і лікарень, що могло б сприяти їх оптимізації (зокрема, зменшенню кількості надлишкових ліжок і закриттю непотрібних відділень). «Автономії цих закладів також не було збільшено». «Відсутність інформаційної кампанії напередодні й під час реформи збільшила супротив реформі з боку медичних працівників, які не знають, що на них чекає завтра. Влада так і не пояснила громадянам, що таке реформа і яка її мета. Тому населення, яке звикло саме визначати собі шлях у системі охорони здоров'я, очікує від реформи лише погіршення доступу до медичної допомоги», – зазначила О. Бетлій.

У свою чергу С. Северин, голова Донецької обласної асоціації лікарів загальної практики – сімейної медицини, наголосив, що головною проблемою пілотного експерименту є відсутність ефективного механізму зворотного зв'язку для своєчасної корекції помилок, які виявляються під час реформування. «Нормативна база МОЗ із реформування первинної медико-санітарної допомоги є неякісною, оскільки формується без достатньої апробації в реальній медичній практиці», – вважає експерт.

Ще більш різко критикує деякі сторони медичної реформи

Л. Станіславенко, голова ГО «Батьки проти медичної реформи». Вона вважає, що медична реформа призвела до різкого погіршення якості медичного обслуговування – невдоволені й працівники лікарень, і пацієнти. «До нашої громадської приймальні постійно звертаються вінничани зі скаргами щодо впровадження пілотного проекту. Сімейні лікарі повинні знати проблеми кожної родини і вчасно направляти до вузьких спеціалістів. Але через велике навантаження вони фізично не можуть врахувати потреби кожної людини», – підкреслила Л. Станіславенко.

На необхідності проведення реформи в медичній галузі наполягає президент Всеукраїнського лікарського товариства О. Мусій і вважає, що головною проблемою медичної галузі є нерозвинутість первинної медицини. На його думку, найбільшим позитивом початої реформи є те, що в системі охорони здоров'я почали поступово акцентувати ресурси й увагу на необхідності сімейних лікарів, які б опікувалися кожною людиною, сім'єю.

Як зазначають експерти, за минулі два роки сімейними лікарями стали колишні інтерни, а також перекваліфікувалися деякі педіатри й терапевти. Але в цьому є проблема, адже сімейний лікар повинен діагностувати й лікувати і ЛОР-патологію, і нервові захворювання тощо, а він ще не вмє цього робити, тому що шестимісячних курсів є недостатньо, щоб надолужити знання, яких не вистачає, колишньому терапевту чи педіатру. Відтак сімейні лікарі часто направляють пацієнтів до вузьких спеціалістів, нестача яких через реформу вже відчувається.

О. Мусій називає ще одну ваду змін у медицині: лікарям і пацієнтам не пояснюють зміст і завдань реформи. «Суспільство й ті медики, яких намагаються реформувати, у більшості своїй не розуміють, що відбувається, чому відбувається й що буде потім. Саме тому є несприйняття», – вважає експерт.

Та все ж найбільшим недоліком О. Мусій називає те, що в реформі практично не задіяні

ані самі лікарі, ані організації, які представляють інтереси пацієнтів. За старим радянським методом, їм усе «доводиться до виконання». «Ми так вирішили, вас не запитали, а ви виконуйте, і взагалі ваша думка нас не дуже й цікавить», – наголосив він. На думку експерта, якщо держава має наміри реально реформувати систему, то ті, хто працюють у системі, і ті кому надається допомога, мають бути безпосередньо учасниками реформи.

Експерти звертають увагу на реформування «швидкої допомоги». Зокрема, лікар М. Іонов, який уже 10 років працює в бригаді «швидкої допомоги» в Києві, стверджує, що реформу впроваджують «чиновники з міністерства, які жодного разу не виїжджали з бригадою “швидкої допомоги”». За його словами, реформа проводиться непродумано і «вкрай негативно» відображається як на пацієнтах, так і на лікарях і системі охорони здоров'я загалом.

Він зазначив, що від початку реформи в столиці практично скасували спеціалізовані служби «швидкої», такі, як кардіореанімаційні, педіатричні, психіатричні чи протишокові бригади. Тепер більшість бригад «швидкої» складаються з фельдшерів, а не лікарів. «Вважається, що, я як лікар “швидкої”, маю справитися з будь-якою невідкладною допомогою, у тому числі з дитячою. Але найчастіше це не досить правильно», – заявив М. Іонов.

За його словами, дитячий організм працює по-іншому, ніж дорослий, і, відповідно, потребує інших знань і навичок від медика. Безпосередньо виклики «швидкої допомоги» поділили на дві категорії – екстрені, на які «швидка» має приїхати якомога швидше, і невідкладні – для яких таких жорстких вимог немає. «Якщо є дитина двох років, у неї температура 39С, цей виклик не приймається (у “швидкій допомозі”), він передається на дитячу невідкладну допомогу, бо там є педіатр при дитячій поліклініці. Вони виїжджають у цілодобовому режимі. Але невідкладна допомога може їхати протягом години, двох, трьох», – акцентує увагу лікар.

Він зазначив, що в дітей на фоні високої температури часто трапляються судомні

напади, тоді вже стає потрібна екстрена допомога й госпіталізація. Тут виникає інша проблема. «Правила зобов'язують лікарів “швидко” прибути на екстрений виклик за 10 хв, однак немає жодних нормативів щодо того, як швидко потрібно госпіталізувати хворого», – наголосив експерт. На його думку, це може бути найскладнішою частиною роботи, бо лікарні не завжди готові приймати тяжких пацієнтів. «Якщо дивитися з точки зору бюджету, держави й економії грошей, то вона (реформа) відбувається дуже ефективно. З точки зору пацієнтів, то поки що вони не знають і, думаю, не відчувають її реального впливу. А з точки зору медиків, які є учасниками системи, то вона сприймається швидше негативно, ніж позитивно», – вважає О. Мусій.

За словами деяких експертів, соціологічні дослідження, які були проведені навесні 2013 р. в Дніпропетровській області, говорять про те, що 99 % людей проти медичної реформи. Адже фінансуванню займаються обласні держадміністрації. Там дефіцит бюджету 50 млн грн. Щоб закрити «дірку», керівництво області закриває лікарні. Лікарі первинної ланки отримують 1,5 тис. грн, а не 5–6 тис., як їм обіцяли, і навіть не 4 тис., як потім звітували чиновники. Обіцяних машин теж немає – одна машина на всю райлікарню, зате сільським фельдшерам роздали велосипеди, зазначають експерти. На їхню думку, особливістю реформи є переведення усіх міських медичних закладів, які здійснюють вторинну й третинну медичну допомогу, на баланс області. При цьому усі медичні заклади тепер мають самостійно укладати договори про медичне обслуговування населення з розпорядниками бюджетних коштів. Усе це дуже схоже на бажання перекласти тягар фінансування медицини на місцеві органи влади і вказує на справжню мету цієї «реформи» – зменшення витрат на медицину, яке буде здійснено за рахунок скорочення кількості ліжок у стаціонарах і скорочення лікарів-спеціалістів.

Ще більш радикально налаштовані комуністи. Вони вважають, що на сьогодні стан медицини в Україні – катастрофічний. За їхніми словами, руйнування, занепад, здирицтво, безвихідь,

соціальна несправедливість – ось обличчя державної системи охорони здоров'я. Як зазначив другий секретар ЦК КПУ І. Алексєєв, «за часів незалежності населення України скоротилося на цілу Болгарію (населення якої становить 7 млн) і дорівнює чисельності 1966 р. За рівнем дитячої смертності Україна посідає серед країн світу ганебне 63 місце, а за рівнем смертності серед дорослого населення Україна – 135! Це гірше, ніж у Сальвадорі і Ємені! Кожний п'ятий не доживає до 60 років! Що це, як не соціальний геноцид народу з боку олігархічної влади! А так звана медична реформа, яку ця влада впроваджує, не рахуючись з думкою й потребами наших громадян, – це одна з її складових», – зазначив політик.

Основним «здобутком» «так званої» медичної реформи, на думку І. Алексєєва, стало не підвищення якості медичного обслуговування, а тотальне скорочення лікувальних закладів і ліжок-місць у стаціонарах, особливо це стосується сільської місцевості. «Там узагалі людям доводиться добиратися до лікарні за десятки кілометрів, бо ліквідовані ФАП (фельдшерсько-акушерські пункти) і лікарів катастрофічно не вистачає», – наголосив політик.

За його словами, у Дніпропетровській області масово закриваються жіночі консультації й стаціонари, закрита студентська лікарня, хоча іногородніх студентів у Дніпропетровську навчається близько 50 тис. У Вінниці на 4 тис. студентів Вінницького педуніверситету був один медпункт, і той ліквідували. У Запорізькій області закрито два відділення Токмацької центральної районної лікарні – урології і неврології. Людям пропонують їздити за меддопомогою до Запоріжжя – це 85 км або до Василівки – 40 км. При цьому прямого транспортного сполучення немає, потрібно їхати з пересадками.

І. Алексєєв також наголосив, що зачинено пологове відділення у Дніпрорудному, породіль перевели на обслуговування у Василівку – це 20 км добиратися. У Кіровоградській області в Знаменську водолікарню перепрофілювали в санаторій, після цього ціна на лікування

зросла майже вдвічі. «Якщо раніше путівка коштувала приблизно 1 тис. 600 грн, то сьогодні – понад 3 тис. грн. У Луганській області вже закрили половину пологових будинків, з 31 їх залишилося 16. З 12 дільничних лікарень залишилося вісім. На харчування хворого на добу виділяється від 6 до 11 грн. На медикаменти – трохи більше 9 грн», – зазначає комуніст.

Він також заявляє, що в Чернігівській області в результаті реорганізації Бахмацького міжрайонного протитуберкульозного диспансеру ліквідовано відділення, яке обслуговувало три аграрні райони області. Тепер хворі на туберкульоз змушені добиратися до обласного протитуберкульозного диспансеру 150 км на громадському транспорті, наражаючи оточуючих на небезпеку.

Тим часом, за словами політика, у 2012–2013 рр. Міністерство охорони здоров'я України здійснювало закупівлю препаратів за цінами, які істотно перевищують ціни на аналогічні товари в Російській Федерації, Польщі, Болгарії, Чехії, Словацькій Республіці, Угорщині, Молдові. Препарати для лікування, догляду й підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД закуповувалися за цінами, що на 150–300 % перевищували середньоринкові. Лише це призвело до розтрати державних коштів у розмірі понад 45 млн грн.

Зі свого боку комуністи вважають, що потрібно скасувати цю медичну реформу. Відповідний законопроект вони подали до Верховної Ради й закликають депутатів його підтримати. Разом з тим комуністи вважають, що реформа потрібна, але це має бути така реформа, яка б увібрала в себе як сучасний світовий досвід, так і величезний позитивний досвід становлення й розвитку системи охорони здоров'я за радянських часів. «Треба відродити принципи системи лікувально-профілактичної медицини та оздоровлення, починаючи з перших хвилин життя й до старості, системи, основи якої були закладені академіком М. Семашком і взяті на озброєння багатьма країнами світу», – зазначив І. Алексєєв.

Він також вважає, що реформа має відбуватися виключно на основі потужного фінансування й матеріально-технічного та

кадрового забезпечення. «Згідно з розрахунками Всесвітньої організації охорони здоров'я, видатки на медицину повинні становити щонайменше 5 % валового внутрішнього продукту. У розвинутих країнах ця цифра коливається від 7 до 15 % і більше. У Радянській Україні вона сягала 45 %, а в сьогоднішній буржуазній не дотягує і до 3,5 %», – підкреслив політик.

Проте, на думку експертів, комуністи надто драматизують ситуацію й позитивні зрушення в галузі медицини помітні. Зокрема, багато було нарікань на неякісні машини «швидкої допомоги», але останнім часом кількість нових машин зростає і якість їхня теж. Як інформують ЗМІ, нині регіони вже заявили про свої потреби щодо «швидких». Зокрема, у регіони мають надійти автомобілі класу А2 – 206 од., класу В – 1063, класу С – 143 од. Усі автівки для екстреної допомоги мають бути надійними в експлуатації та укомплектовані необхідним обладнанням.

Нині в Україні працює приблизно 5 тис. 500 автомобілів «швидкої допомоги». Експерти підрахували: щороку заміни потребують майже 600 з них. Адже машини швидко зношуються, долаючи щомісяця понад 30 тис. км, зокрема й розбитими дорогами.

За словами експертів, за всі роки незалежності в країні практично не накопичено досвіду централізованої закупівлі такого медичного транспорту. Як наслідок, до 2011 р. медичні заклади в регіонах володіли доволі строкатим автопарком з 50 моделей АШМД, нерідко з 20-річним стажем, ненадійних, дорогих в обслуговуванні й ремонті через багаторазово вироблений ресурс шасі (термін амортизації теоретично становить 7–10 років, а практично – менше).

На цьому тлі великим досягненням лікарів називають оновлення в 2012 р. Міністерством охорони здоров'я парку «швидких» у пілотних регіонах завдяки централізованій закупівлі 2011 р. З 286 АШМД – 216 автомобілів

В-класу і 70 автомобілів С-класу. «У нас є план, згідно з яким передбачено оновлення автопарку “швидкої допомоги” протягом трьох-п'яти років», – заявила міністр охорони здоров'я Р. Богатирьова.

За інформацією ЗМІ, МОЗ прискорив підготовку в регіонах інфраструктури екстреної медичної допомоги, здатної прийняти нові автомобілі й максимально ефективно використовувати їх для порятунку життів хворих. З початку 2013 р. в регіонах складають карти базування й маршрутизатори карет екстреної медичної допомоги. Крім того, регіональні фахівці продовжують працювати над створенням потужних диспетчерських пунктів, налагодженням системи оперативного зв'язку й устаткування автопарку новітніми GPS-навігаторами. Усе це сприятиме скороченню радіуса обслуговування викликів і дасть змогу прискорити приїзд кожної бригади до хворого. Під час реалізації закону майже в чотири рази збільшено фінансування на придбання ліків для кожного окремого виклику бригади.

У цілому експерти наголошують на численних претензіях щодо нестачі кваліфікованих сімейних лікарів, відсутності доступної інформації про реформу й небажання чиновників радитися з лікарями й пацієнтами, яких ця реформа безпосередньо стосується.

Разом з тим вони вважають, що реформа необхідна, вона має тривати. Зокрема, на думку експертів, реформування системи первинної

медико-санітарної допомоги на засадах загальної практики – сімейної медицини забезпечить удосконалення системи медичної допомоги, наближення її до кожної сім'ї. З цією метою створюються центри первинної медико-санітарної допомоги – лікувально-профілактичні заклади, які надають хворим усіх вікових груп населення кваліфіковану діагностичну, лікувально-реабілітаційну, швидку медичну допомогу як в умовах амбулаторно-поліклінічного закладу, так і вдома (*Роботу написано з використанням таких матеріалів: Акімова: медична реформа перейшла на етап ефективної роботи // <http://www.unian.ua>. – 2013. – 8.10; Медична реформа: результати є, але мало // <http://www.myvin.com.ua>. – 2013. – 7.10; Медична реформа: ідея правильна – реалізація непродумана // <http://khrpg.org>. – 2013. – 30.10; Богатирьова у Черкасах відповідала за «проколи» міністерства // <http://gazeta.ua>. – 2013. – 11.11; Надходження перших карет «швидкої допомоги» в регіони очікується вже цього року // <http://gazeta.ua>. – 2013. – 11.10; Чому так звана медреформа подібна до геноциду? // <tp://gazeta.ua>. – 2013. – 16.03; І. Алексєєв: Олігархічна влада здійснює соціальний геноцид народу України // <http://www.kpi.ua>. – 2013. – 16.10).*

Е. Войцеховская, млад. науч. сотр. НЮБ НБУВ

Чем грозит Украине отказ от GMP-сертификации: причины, аргументы и последствия

В начале 2013 г. в Украине вступили в силу новые правила сертификации лекарственных препаратов, которыми предусматривалось ужесточение контроля за качеством предлагаемой продукции. Однако, опасаясь нехватки вакцин, Минздрав решил отменить их GMP¹ сертификацию. Соответствующий проект постановления КМУ был размещен на сайте Министерства здравоохранения в августе 2013 г.

На сегодняшний день в Украине для вакцинации по плану календаря профилактических прививок зарегистрирована 41 вакцина: 28 иностранного производства, и лишь 13 – отечественного, что в процентном соотношении составляет 68 и 32 процента соответственно. Из этого следует, что на украинский рынок рискует не попасть большая часть жизненно необходимых прививок, что может привести к срыву плановой вакцинации и угрозе ненадлежащего обеспечения эпидемического благополучия населения Украины.

¹ «Правила производства лекарственных средств (Good Manufacturing Practice for Medicinal Products (GMP))

В документе приводится перечень вакцин, на которые либо нет подтверждения GMP сертификации либо нет их аналогов для замены.

Например, для 12 вакцин календаря профилактических прививок иностранного производства отсутствует подтверждение условий производства требованиям GMP, выданное Гослекслужбой, среди которых следующие:

- вакцина туберкулезная (БЦЖ) (производитель ФГУП «НПО» МИКРОГЕН «Российская Федерация»);

- вакцина туберкулезная для щадящей иммунизации (БЦЖ-М) (НДИЕМ им. М.Ф.Гамалеи РАМН (филиал «МЕДГАМАЛ», Российская Федерация);

- вакцина для профилактики полиомиелита пероральная (ФГУП «ВВБВП Института полиомиелита и вирусных энцефалитов им. М.П.Чумакова РАМН», Российская Федерация).

Отсутствие или нехватка таких вакцин может создать угрозу здоровью украинцев.

Правила GMP-сертификации включают в себя исчерпывающий перечень требований, которым должны соответствовать производители лекарственных средств и другой фармацевтической продукции. Строгому контролю подлежат такие параметры, как количество микроорганизмов на кубический метр воздуха, влажность, температура, учитываются материалы, оборудование и спецодежда, используемые при фармацевтическом производстве. Поэтому уровень доверия к таким вакцинам очень высок.

Также, с момента введения Украиной стандартов GMP – международных требований к производству медпрепаратов в стране стало меньше импортных лекарств: примерно четвертая часть зарегистрированных в стране медпрепаратов зарубежных производителей оказалась под запретом.

По словам А. Семенова, медицинского директора компании «Тева Украина», до начала 2013 г. импортеру достаточно было иметь GMP-сертификат, выданный в той стране, где произведен препарат. После ужесточения правил, импортеру нужно было либо подтверждать данный сертификат, либо

получать новый в Украине. Результатом этого стало то, что с рынка Украины исчезли такие популярные препараты как «Фестал», «Бронхомед», «Аква Марис» и т. д. Однако, по словам А. Соловьева, главы Гослекслужбы, данные препараты имеют аналоги в Украине, поэтому замена им будет найдена.

Но есть угроза, что с рынка лекарственных препаратов могут исчезнуть такие препараты, аналогов которым нет в нашей стране. А.Соловьев утверждает, что его ведомство согласовало с производителями данную проблему. «Эти компании уже сформировали годовой, а в некоторых случаях – двухгодичный запас препаратов, которые не производятся в Украине», – заверил он.

Стоит отметить, что правила, предлагающие отмену GMP-сертификации на лекарства и вакцины, направлены на то, чтобы облегчить их поступление в Украину. Тем более что специалисты напоминают, что в проекте постановления КМУ речь идет не обо всех иммунобиологических препаратах, а о тех, которые используются на территории Украины более 10 лет. Украинцев, к примеру, прививают российскими вакцинами уже более 50 лет.

Также представители Минздрава разъясняют, что в документе речь не идет о полной отмене нормы. Данные меры принимаются для того, чтобы предоставить переходный период на использование вакцин, не имеющих пока сертификата GMP, в течение 2-3 лет. Это позволит обеспечить украинцев вакцинами и не сорвать плановую кампанию по вакцинации.

Свои опасения по этому вопросу высказал В. Онищенко, председатель правления Союза потребителей медицинских услуг, лекарственных средств и изделий медицинского назначения, подчеркнув, что предлагающийся для рассмотрения документ позволит использовать в Украине вакцины, которые не имеют GMP-сертификата, что может привести к смерти украинских детей. Этот документ, по его словам, открывает рынок для вакцин, не имеющих надлежащих условий производства, тем самым, подвергая смертельной опасности наших детей. «Мы же не сможем прогнозировать, какие вакцины

будут завозиться. Здесь стоит вспомнить смертельный случай в Донецкой области, когда чиновники Минздрава приняли решение завезти соответствующую вакцину, и затем были смертельные случаи. Мы не исключаем, что подобные случаи снова могут возникнуть», – предположил он.

Многие специалисты соглашаются с В. Онищенко, считая, что введение такого новшества позволит Министерству здравоохранения проводить вакцинацию украинских детей несоответствующими мировым стандартам GMP российскими, индийскими и китайскими вакцинами.

По данным, озвученным П. Петренко, народным депутатом, членом комиссии по расследованию фактов нарушения законов Украины со стороны должностных лиц, в результате некачественных вакцин в прошлом году погибло примерно 40 украинцев. Такая ситуация не позволяет отменять GMP-стандарты для вакцин.

Схожего мнения придерживается и Н. Винник, врач-иммунолог, акцентируя внимание на необходимости соблюдения международных стандартов производства лекарственных средств. «Такой механизм производства гарантирует безопасность и эффективность препарата (вакцины)», – сказала она. Врач считает недопустимым упрощение перерегистрации препаратов путем отмены необходимости прохождения GMP.

Также данная инициатива Минздрава активно обсуждается интернет-пользователями. Мнения прямо противоположные. Одни считают, что отмена GMP-сертификации как раз наоборот, позволит ведомству своевременно проводить вакцинацию, поскольку GMP для установления качества вакцины играет незначительную роль, т. к. сертификат выдается на 3 года, а за это время может случиться многое. Поэтому целесообразнее и безопаснее проверять на соответствие качеству каждую партию вакцины. Другие же полагают, что сам документ про GMP-сертификацию является доказательством соответствия международным стандартам и его наличие должно являться обязательным

условием для подтверждения использования вакцины в Украине.

По официальной информации, только в прошлом году Гослекслужба предоставила ряд распоряжений о временном запрете обращения иммунобиологических препаратов связи с сообщениями о летальных случаях после их применения. В частности, было предоставлено 7 распоряжений о временном запрете обращения вакцины для профилактики гепатита В производства ОАО «Фармстандарт-БИОЛЕК», 5 распоряжений о временном запрете обращения препарата Пентаксим (комбинированная вакцина для профилактики дифтерии, столбняка, коклюша, полиомиелита) производства ООО «Фармекс групп», 2 распоряжения о временном запрете обращения вакцины туберкулезной (БЦЖ) производства «НПО» МИКРОГЕН» Российская Федерация, 2 распоряжения о временном запрете обращения комбинированной вакцины для профилактики кори, эпидемического паротита и краснухи Приорикс производства ООО «ФАРМА – ЛАЙФ» и 1 распоряжение о временном запрете обращения вакцины туберкулезной (БЦЖ) производства НДИЕМ им. М.Ф.Гамалеи РАМН.

По словам А. Терещенко, начальника управления охраны материнства, детства и санаторного обеспечения Департамента реформ и развития медицинской помощи Минздрава Украины, в нашей стране по сравнению с другими странами мира, наименьшее количество обязательных профилактических прививок от управляемых инфекционных болезней. Например, в США обязательными являются прививки от 16 инфекционных болезней, в Ирландии, Германии и Австрии от 13.

Однако, учитывая, что в последние годы уровень доверия людей к прививкам падает, а информации, которая убеждает людей не прививать своих детей ни в коем случае все больше, данный вопрос следует рассматривать очень серьезно и основательно (*По материалам сайтов <http://ilive.com.ua>, <http://inpress.ua>, <http://www.unn.com.ua>, <http://infekcionisti.at.ua>*).

В. Ворошилов, ред. II кат. НЮБ НБУВ

Екологічний моніторинг в Україні та його правове забезпечення

У сучасному світі інтенсивне і нераціональне використання людством природних ресурсів, забруднення навколишнього природного середовища тощо призводить до перманентного поглиблення екологічної кризи. Крім того, нині спостерігаються такі глобальні екологічні проблеми, як потепління клімату, значне прискорення процесу підйому рівня Світового океану, виснаження озонного шару атмосфери Землі, інтенсивне опустелення і збезлісення планети.

В Україні до перерахованих вище проблем додаються ще й наслідки Чорнобильської катастрофи, які також набули глобального характеру.

Загалом же екологічні проблеми займають одне з провідних місць в житті сучасного людського суспільства.

Подолати їх можна шляхом здійснення системи науково обґрунтованих правових, організаційних, економічних і інших заходів з охорони навколишнього природного середовища.

У цьому контексті слід зазначити, що для подолання наслідків екологічної кризи необхідно знати її причини, щоб визначити оцінку виникаючих процесів і виробити необхідні рекомендації. Основою ж для розробки будь-яких систем оцінок стану довкілля є екологічний моніторинг. Тому важливим етапом визначення якості навколишнього природного середовища є система збору інформації про його стан.

Не випадково серед пріоритетних заходів із стабілізації і поліпшення екологічної обстановки в Україні нині є питання подальшого розвитку системи екологічного моніторингу. Зокрема, Основними напрямками державної політики України у галузі охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затвердженими Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 р., до основних

пріоритетів охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів віднесено вирішення такого завдання, як завершення створення державної системи моніторингу навколишнього природного середовища.

Аналіз законодавства, що регулює суспільні відносини в галузі моніторингу навколишнього природного середовища в Україні, та юридичної літератури з цього питання, дає підстави здійснити періодизацію його розвитку та становлення.

Перший етап розпочався на початку 70-х років, коли з'явилися перші пропозиції щодо концепції моніторингу, зафіксовані Стокгольмською конференцією Організації Об'єднаних Націй по навколишньому середовищу, а також створення Глобальної системи моніторингу навколишнього середовища. Цей період пов'язано із розробкою поняття моніторингу та створення його системи на міжнародному рівні.

Другий етап охоплює період 70-х – початку 90-х рр. XX ст. Він характеризується початком проведення екологічного моніторингу на території колишнього СРСР та створенням відповідних державних служб із здійснення моніторингу довкілля.

В цей час приймаються відповідні нормативно-правові акти, які забезпечили створення розгалуженої системи нормативно-правового регулювання суспільних відносин в галузі проведення моніторингу навколишнього середовища.

Початком третього етапу розвитку системи екологічного моніторингу стало прийняття у 1991 р. Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», у якому містяться положення стосовно моніторингу навколишнього природного середовища (ст. 22). У 1993 р. Постановою Кабінету Міністрів України було затверджено Положення про державний моніторинг навколишнього природного середовища. Деяко

пізніше, 30 березня 1998 р. приймається нова Постанова Кабінету Міністрів України, якою затверджено Положення про державну систему моніторингу довкілля. В цій постанові, зокрема, визначена мета і завдання системи моніторингу, поняття системи моніторингу довкілля, суб'єкти, організація і функціонування системи моніторингу тощо.

Важливе значення має і те, що на цьому етапі розвитку системи моніторингу приділяється більше уваги моніторингу окремих природних ресурсів: моніторингу земель, моніторингу атмосферного повітря, моніторингу вод та іншим.

Необхідно також зазначити, що в цей період продовжується розвиток системи моніторингу, про що свідчить прийняття нових нормативно-правових актів, які мають важливе значення для розвитку екологічного законодавства, насамперед щодо екологічного моніторингу. Так, наприклад, згідно з Законом України «Про рослинний світ» від 9 квітня 1999 р. передбачено проведення моніторингу рослинного світу; Законом України від 14 січня 2000 р. «Про меліорацію земель» передбачено проведення моніторингу зрошуваних та осушуваних земель; Постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2000 р. «Про моніторинг стану здоров'я населення, діяльності та ресурсного забезпечення закладів охорони здоров'я» запроваджено проведення моніторингу стану здоров'я населення, діяльності та ресурсного забезпечення закладів охорони здоров'я за основними індикативними показниками та інші нормативно-правові акти.

Водночас слід відзначити, що проблема правового забезпечення екологічного моніторингу залишається актуальною і на сьогоднішній день та потребує подальшого розвитку нормативно-правового регулювання і вдосконалення.

Загалом екологічний моніторинг являє собою систему спостереження за станом довкілля, природних ресурсів з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів. Він поділяється на відповідні види. Зокрема, розрізняють: глобальний моніторинг,

який пов'язаний з міжнародними науково-технічними програмами; національний моніторинг, який охоплює територію, що знаходиться в межах кордонів України; регіональний моніторинг, який проводиться на територіях, що характеризуються єдністю фізико-географічних, екологічних та економічних умов; і, нарешті, локальний, що діє на територіях нижче регіонального рівня, до територій окремих земельних ділянок і елементарних структур ландшафтно-екологічних комплексів.

У реалізації екологічного моніторингу можна виділити 2 аспекти:

- 1) використання природних ресурсів;
- 2) охорона довкілля.

В процесі ведення екологічного моніторингу за використанням природних ресурсів відбувається: отримання відомостей про природний стан об'єктів природи та надання цієї інформації для опрацювання та аналізу; використання отриманої інформації про стан природних ресурсів в процесі їх експлуатації; реалізація управлінських функцій стосовно природних ресурсів, які експлуатуються. Крім того, отримані за допомогою екологічного моніторингу дані використовуються при визначенні меж користування природними ресурсами та при наданні природних ресурсів у користування (в тому числі на умовах оренди) або у власність. Також метою є забезпечення зацікавлених осіб систематичною інформацією про стан природних ресурсів, прогноз та попередження про можливі зміни їх стану, а також розробка рекомендацій по вдосконаленню управління в галузі використання природних ресурсів.

Використання кожного із природних ресурсів має свої особливості, обумовлені економічними, екологічними, культурно-оздоровчими, рекреаційними та іншими їх особливостями. Відповідно до цього екологічний моніторинг, який проводиться в галузі використання природних ресурсів, теж має свої особливості, що обумовлюється саме об'єктом природи, його станом та різновидом експлуатації. В залежності від цього екологічний моніторинг

поділяється на моніторинг: земель, вод, лісів, тваринного світу та рослинного світу.

Аналіз питання правового регулювання моніторингу у правовідносинах використання природних ресурсів засвідчує, що чинним екологічним законодавством урегульовано лише здійснення моніторингу відносно використання земельних ресурсів та водних об'єктів. Що ж до здійснення моніторингу стосовно використання інших природних ресурсів – тваринного та рослинного (в тому числі лісів) світу, надр, то в законодавстві воно передбачене лише в загальній, опосередкованій мірі.

Що ж стосується екологічного моніторингу, який здійснюється в процесі охорони довкілля, то його метою є виявлення негативних наслідків, що впливають або можуть впливати на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від загрози навколишнього природного середовища, зумовленого його забрудненням, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону природних ресурсів.

Основним нормативно-правовим актом у сфері моніторингу охорони навколишнього природного середовища є Положення про державну систему моніторингу довкілля, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. Згідно із зазначеним Положенням, система моніторингу охорони довкілля спрямована на підвищення рівня вивчення і знань про екологічний стан довкілля; підвищення оперативності та якості інформаційного обслуговування користувачів на всіх рівнях; підвищення якості обґрунтування природоохоронних заходів та ефективності їх здійснення; сприяння розвитку міжнародного співробітництва у галузі охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки.

Разом з тим, аналіз законодавства України щодо екологічного моніторингу у правовідносинах охорони природних ресурсів та довкілля засвідчує необхідність його подальшого вдосконалення. В першу чергу це стосується внесення доповнень до Постанови

Кабінету Міністрів України «Порядок організації та проведення моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря», у яких фахівці радять законодавчо закріпити здійснення моніторингу відносно озонового шару. Також для удосконалення системи моніторингу природно-заповідного фонду слід в Законі України «Про природно-заповідний фонд України» закріпити моніторинг територій та об'єктів природно-заповідного фонду, його призначення та порядок ведення тощо.

Водночас наявність в екологічному законодавстві тільки матеріально-правових норм з питань екологічного моніторингу недостатня, щоб успішно функціонував відповідний інститут. Необхідні норми, які повинні забезпечувати його життєдіяльність. Таку функцію виконують процесуальні (процедурні) норми, що являють собою механізм реалізації матеріально-правових норм правового інституту екологічного моніторингу.

У діючому законодавстві України не визначене поняття провадження по здійсненню екологічного моніторингу (у юридичній літературі дослідження проблеми провадження по здійсненню екологічного моніторингу тільки починає розроблятися). Між тим, його окремі елементи сформульовані і закріплені в таких постановках Кабінету Міністрів України, як: «Положення про державну систему моніторингу довкілля», «Про порядок здійснення державного моніторингу вод», «Про затвердження Порядку організації та проведення моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря», «Положення про моніторинг земель» та деяких інших.

У цих нормативних актах поняття провадження екологічного моніторингу також не визначене або формулюється як встановлений законодавством порядок діяльності відповідних державних органів управління охорони навколишнього природного середовища по спостереженню, збиранню, обробленню, збереженню та аналізу інформації про стан довкілля.

Слід зазначити, що провадження по здійсненню екологічного моніторингу є складовою частиною еколоґо-правового

процесу, його невід'ємним елементом. При цьому дане провадження включає до себе як юрисдикційний, так і правозастосовчий аспекти.

У юрисдикційному аспекті провадження по здійсненню екологічного моніторингу – це єдиний порядок спостережень, збирання, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розроблення наукових обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень.

У правозастосовчому аспекті провадження по здійсненню екологічного моніторингу – це єдиний порядок реалізації екологічних прав і обов'язків юридичних і фізичних осіб, пов'язаних з отриманням інформації про екологічний стан навколишнього природного середовища, а також його окремих об'єктів, необхідної для їх використання, відтворення, а також охорони і захисту.

На основі вищевикладеного можна зробити висновок про те, що під провадженням по здійсненню екологічного моніторингу потрібно розуміти діяльність спеціально уповноважених на те державних органів управління в сфері екології в рамках матеріальних і процесуальних норм, спрямовану на виникнення у зацікавлених осіб суб'єктивного права на отримання екологічної інформації про стан навколишнього природного середовища або його окремих об'єктів.

Провадження екологічного моніторингу виявляється в формі спостереження, збору, обробки, збереження, передачі і аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища або його окремих об'єктів.

Практична ж значущість провадження екологічного моніторингу полягає в тому, що тут відбувається реалізація матеріально-правових норм інституту моніторингу навколишнього природного середовища. Регулюються екологічні процесуальні відносини, які виникають в процесі діяльності державних органів управління в сфері екології, юридичних і фізичних осіб, пов'язаної з отриманням необхідної інформації про стан

навколишнього природного середовища або його окремих об'єктів.

Значущість цього виду провадження також полягає в тому, що при його здійсненні виникає необхідність по веденню прогнозування змін якості навколишнього природного середовища, контролю за його якістю, обліку і аудиту природних ресурсів.

Провадження по здійсненню екологічного моніторингу можливо поділити на певні види. Критеріями такого розподілу є: види суспільних відносин (експлуатаційні або охоронні); природні об'єкти, відносно яких здійснюється екологічний моніторинг.

Так, наприклад, в залежності від виду суспільних відносин розрізняють: провадження моніторингу використання окремих природних ресурсів; провадження моніторингу охорони навколишнього природного середовища.

В залежності від об'єктів природи, відносно яких здійснюється моніторинг, розрізняють наступні види провадження: моніторингу земель; моніторингу вод; моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря і деякі інші.

У свою чергу, деякі з названих тут видів провадження екологічного моніторингу можливо поділити на окремі підвиди. Наприклад, провадження моніторингу земель має свою внутрішню підвидову класифікацію в такому вигляді: земель сільськогосподарського призначення; земель промисловості, транспорту, зв'язку, оборони і іншого несільськогосподарського призначення; земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного і історико-культурного призначення; земель лісового фонду; земель водного фонду; земель запасу.

Щодо стадій провадження екологічного моніторингу, то представляється доцільним виділити наступні: 1) спостереження, збирання, оброблення, передавання, збереження та аналіз інформації про стан довкілля; 2) прогнозування змін якості навколишнього середовища або його окремих об'єктів; 3) прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля та дотримання вимог екологічної безпеки.

Отже, необхідність в інформації про стан навколишнього середовища має велике

значення. Ця інформація необхідна для оцінки стану довкілля та підготовки на основі цих даних заходів щодо охорони навколишнього природного середовища.

Значення екологічного моніторингу полягає саме у тому, що це є відкрита інформаційна система, пріоритетами функціонування якої є захист життєво важливих екологічних інтересів людини і суспільства, збереження природних екосистем, відтворення кризових змін екологічного стану довкілля і запобігання надзвичайним ситуаціям.

На даний час екологічний моніторинг формується як новий правовий інститут, який має своє соціальне значення, особливості, функціональну роль та місце всередині екологічного права як галузі права. Також у даний інститут входять норми, які встановлюють коло суб'єктів правовідносин по здійсненню екологічного моніторингу. Крім цього, названий інститут об'єднує в собі декілька субінститутів: моніторинг земель, моніторинг вод, моніторинг лісів, тваринного світу, моніторинг у галузі охорони атмосферного повітря, моніторинг рослинного світу. Таким чином, можна зробити висновок, що екологічний моніторинг – це еколого-правовий інститут, який складається з сукупності правових норм, що регулюють коло схожих суспільних відносин.

Разом з тим, аналіз Положення про державну систему моніторингу довкілля засвідчує, що цим Положенням охоплюються далеко не всі питання стосовно функціонування моніторингу в Україні, деякі з них залишилися поза увагою.

Зокрема, згідно з Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. «Про основні напрямки державної політики України в галузі охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» залежно від призначення виділяється загальний, кризовий та фоновий екологічний моніторинги довкілля, які здійснюються за спеціальними програмами. Положенням же про державну систему моніторингу довкілля не зазначаються ці види екологічного моніторингу.

Також необхідно законодавчо закріпити такі види моніторингу, який здійснюється залежно

від охоплюваних територій – глобальний, національний, регіональний та локальний. Визначення структури та рівнів екологічного моніторингу дасть можливість усунення дублювання робіт, здійснюваних суб'єктами моніторингу, і поліпшить саму процедуру здійснення екологічного моніторингу.

Крім того, потребує законодавчого врегулювання питання про організацію проведення громадського екологічного моніторингу за станом навколишнього природного середовища. Це дозволить, насамперед, інформувати населення про екологічну обстановку за допомогою спільної роботи з засобами масової інформації. Проведення громадського екологічного моніторингу дасть більше можливості громадянам реалізовувати свої екологічні права. Проведення громадського екологічного моніторингу сприятиме також збільшенню кількості екологічної інформації, її достовірності і доступності як державним органам управління в галузі охорони навколишнього природного середовища, так і населенню України.

Враховуючи вищевикладене, з метою усунення прогалин, що мають місце у вітчизняному законодавстві, а також з метою удосконалення системи екологічного моніторингу в Україні, фахівці пропонують розробити і прийняти новий нормативно-правовий акт – Закон України «Про екологічний моніторинг», у якому б закріплювалися мета та завдання системи екологічного моніторингу; основні принципи екологічного моніторингу; об'єкти та суб'єкти екологічного моніторингу; завдання, обов'язки та взаємовідносини суб'єктів екологічного моніторингу тощо.

Н. Порватова, влас. кор. НЮБ НБУВ

В. Зінченко, влас. кор. НЮБ НБУВ

Релігійні секти: проблеми та тенденції в Україні

«Свобода окремої релігії повинна бути обмежена в інтересах демократичного суспільства з метою охорони громадської безпеки, для збереження громадського порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших ...»

Європейська конвенція по захисту прав людини

Схоже, Україна є прекрасним плацдармом для розвитку таких феноменів як «релігійні секти», які заманюють у своє «лігво» піддатливих людей.

Виявляється, створити секту в Україні не так вже й складно. Достатньо зібрати декілька десятків «віруючих», зареєструвати нову організацію – і можна на цілком законних підставах заробляти гроші на своїй пастві. Саме за таким принципом створюються і функціонують численні релігійні конфесії.

Тисячі зламаних доль і розбитих сімей, сотні божевіль і самогубств – такий результат діяльності подібних організацій, що іменуються в народі просто «сектами». Сюди легко потрапити, але безболісно піти практично неможливо. Адже більшість сучасних сект – це успішний бізнес, що приносить своїм організаторам – «духовним наставникам» і «пророкам» – величезні прибутки. А хто захоче відмовитися від легких грошей?

У такі організації заманюють в основному молодь, примушуючи жертвувати все своє майно на благо общини і бездумно слідувати наказам «душпастирів». Деякі з сект відкрили своє справжнє обличчя, інші продовжують активно заманювати в свої тенета найбільш довірливих.

Свого часу в нашій країні існував такий феномен, як «Біле Братство», про яке знає мало чи не кожен. Ця секта почала діяти наприкінці 80-х років, однак суттєво помітними її діяння стали на початку 90-х років.

Зокрема, у 1993 р. секта налічувала тисячі adeptів. У тому ж таки році, лідерів «Білого братства» – Марію Деві Христос та її чоловіка Юрія Кривоногова – схопили під час того, як

вони зі своїми прихильниками вдерлися в Софію Київську, де збиралися організувати масове самоспалення після того, як їхнє пророцтво про кінець світу не здійснилося. Тоді лідерів секти засудили, але у 1997 р. амністували.

У травні 2013 р. українські ЗМІ відзвітували: Марія Деві Христос повернулася до Києва. І вийшла в люди – у столиці відбулася виставка картин «художниці Вікторії Преображенської» (нове земне ім'я Марини Цвігун, більш відомої як Матір Світу Марія Деві Христос), на якій поціновувачі мистецтва змогли дізнатися більше про кінець світу.

Утім, експерти одностайно наголосили: нічого страшного поки що не відбувається. Вікторія Преображенська діє обережно, «на культурологічній основі». Якщо ж почне відверто проповідувати – нею зразу зацікавляться органи...

Однак щоб пересвідчитися в тому, що проповідувати Марія Деві Христос не припиняла, достатньо завітати на офіційний сайт сумнозвісного Білого братства. Тут можна ознайомитися з ідеологією служіння Христос-Преображенській, яка особисто «породила все суще»; замислитися над порадою вкоротити собі віку в разі неминучої «чипізації»; допомогти Білому братству грошима – просто так чи, наприклад, придбавши нову книжку лідера секти «лише» за 810 гривень.

Експерти заспокоюють: відродження саме Білого братства в колишньому масштабі мало ймовірно. «Сьогодні «релігійний супермаркет», на жаль, відрізняється великою конкуренцією серед численних гуру, на відміну від кінця 80-х та початку 90-х років», – коментує ситуацію Володимир Носков, головний редактор

сайту «Україна сектантська». Біле братство може виявитися неконкурентоспроможним з цілої низки причин, пояснює він.

На відміну від Братства, широким колом adeptів в Україні на сьогодні можуть похвалитися чимало інших нетрадиційних релігійних організацій. Деякі можуть загрожувати навіть національній безпеці – як-от неоп'ятдесятницькі секти, найвідомішою з яких є «Посольство Боже» Сандея Аделаджі.

«Їхні духовні лідери орієнтовані на вчення про необхідність побудови «теократичної держави», тобто отримання політичної влади і перетворення державного ладу відповідно до ідей так званого нового світового порядку, – пояснює Володимир Носков. – Активним пропагандистом цього вчення є пастор Олексій Ледяєв – лідер латвійської секти «Нове покоління», яке має широку мережу представництв в Україні.

Крім того, неоп'ятдесятники зазвичай характеризуються стійкою психологічною залежністю від сеансів масового психотерапевтичного впливу. У таких сектах існує суворий контроль над доходами adeptів і розмірами їхніх пожертв. Adeptів регулярно змушують передавати матеріальні цінності секті».

Поки Марія Деві Христос підпільно намагається відновити діяльність «Білого Братства», на Західній Україні їм на заміну прийшло «Чорне Братство», або ж секта Догнала, яка наводить жах мало не на кожну галицьку родину.

Офіційно секта іменує себе Українською правовірною греко-католицькою церквою, ще відома як «Підгорецькі брати». Її створив 11 серпня 2009 року 67-річний громадянин Чеської Республіки Ілля Антонін Догнал, який є колишнім римо-католицьким священником. 3 березня 2008 року Антонін Догнал разом з іншими трьома особами проголосив себе таємно висвяченим єпископом. Щоправда, цей факт не зафіксовано в офіційних довідниках Католицької Церкви.

Цікаво й те, що засновник секти Ілля Догнал перебуває у розшуку. 6 вересня 2012 року Львівський окружний адміністративний суд

ухвалив рішення повністю відмовити у позові громадянина Чехії Антоніна (Іллі) Догнала до головного управління МВС у Львівській області, яким він намагався визнати рішення про його депортацію незаконним. Іншими словами, Догнал є персоною нон-грата на території України, проте успішно перебуває тут і здійснює свою діяльність.

В столиці нашої країни орудують абсолютно нові релігійні організації. Це підтверджує і член правління Всеукраїнського апологетичного центру (досліджує секти в Україні) Володимир Рогатин. «Зараз у Києві стає дуже популярним культ вуду і активно діє секта «Сім'я», практикуюча інцести, педофілію і порнографію. У Європі її заборонили, а у нас її ніхто не помічає», – сказав Рогатин.

При цьому в Україні абсолютно законно діють секти, заборонені в багатьох країнах світу. Відомий сектознавець, голова громадської організації «Культу й суспільство» Валерій Чабаненко запевняє, що своєю релігійною вседозволеністю Україна вже привертає увагу світової громадськості – у нас офіційно діє чимало церков, які заборонені у багатьох країнах.

«Неприємно, що експерти в усьому світі зараз дуже багато говорять про Україну, – каже Валерій Чабаненко, – спеціалісти відкрито стверджують, що саме в нас зароджується релігійна «чума», яка може перекинутися й на Європу. Адже у нас релігійні організації можуть існувати, навіть не реєструючись. Як доказ того: Україна – це єдина країна в Європі, де існує Церква Сатани. І ці вчення набирають популярності. А крім нас, до речі, подібна церква легально діє лише у США».

Динамічний розвиток сект у європейських країнах, а також їх вплив на населення як у межах організації, так і поза її межами, примушує держави більш уважно ставитися до цього явища. У країнах Західної Європи безпекою діяльності сект, а також усуненням загроз, які вони спричиняють, займаються спеціальні державні інституції разом з службами безпеки.

Впродовж останніх декількох років нове законодавство, яке б обмежувало діяльність сект, запровадили країни Балтії, Середньої

Азії, у Франції був прийнятий закон про контроль над діяльністю сект, у Білорусі – закон, який їх забороняє. Бельгія, Швейцарія, Німеччина, Австрія вже тривалий час мають ряд відповідних положень в законодавстві.

А деякі країни, щоб захистити національні інтереси, на рівні з сектами забороняють навіть світові релігії. Так, щоб уникнути протистоянь, влада Анголи восени цього року вирішила заборонити в країні іслам. Іслам став однією з 195 релігійних культів і сект, оголошених владою поза законом.

За кілька днів у країні з шістдесяти двох мечетей було закрито шістдесят. Таким чином, Ангола стала першою країною світу, яка офіційно заборонила іслам, намагаючись вберегти країну від ісламістської загрози та запобігти ситуації, що склалася в сусідніх країнах.

Заборона ісламу привертає особливу увагу у контексті того, що кількість ангольців, які сповідують іслам, виросла до 800 000, а це приблизно 23 % населення країни. Схоже, саме це й стало причиною заборони ісламу.

Українське ж законодавство у сфері свободи совісті та прав, що з неї виникають, вважається одним з найбільш ліберальних у Європі. Однак, з огляду на проблеми, які спричиняють нетрадиційні культові організації, такий демократичний підхід не завжди є виправданим. Крім того, чинне законодавство не містить визначень понять “секта”, “деструктивні культури”, “психологічне насильство”.

Українські сектознавці кажуть: із кількістю релігійних організацій у нас очевидний перебір. «Мусимо констатувати, що сучасне українське законодавство у сфері релігійної свободи є одним із найліберальніших у Європі, – каже старший науковий співробітник Інституту соціальної та політичної психології О. Ліщинська, – під релігійні спільноти активно маскуються різні недобросовісні організації. І будь-який «підпільник Кіндрат», який проводить у себе на квартирі обряди, прирівняний в Україні до традиційних конфесій».

До Верховної Ради не раз надходили законопроекти, спрямовані проти діяльності релігійних культів деструктивного типу, які

створюють реальну загрозу правам людини й свободам громадян України.

Серед законопроектів, спрямованих на обмеження свободи совісті, слід назвати законопроект про внесення змін до Закону України „Про свободу совісті та релігійні організації” (щодо запобігання діяльності релігійних культів деструктивного типу та тоталітарних сект) (реєстр. № 2419 від 21.04.08; автор – Г. Москаль).

Але законопроект отримав обґрунтовану критику з боку Головного науково-експертного управління, Міністерства юстиції України, Державного комітету України у справах національностей та релігій, Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України та Комітету з питань культури і духовності і врешті-решт 7 липня 2011 року був знятий з розгляду Верховної Ради України.

До цієї ж групи відносяться і аналогічні за спрямованістю законопроекти І.Рибакова та В.Лук’янова (реєстр. № 5473 від 24.12.2009) і абсолютно тотожній останньому законопроект Л. Бірюка (реєстр. № 6493 від 07.06.2010 р.). Проте вони також отримали однозначно негативну реакцію усієї релігійної спільноти України.

Водночас попри протести релігійної спільноти та правозахисників наприкінці 2012 року набули чинності зміни до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (Закон № 5461-VI від 16.10.2012).

Закон наділяє правом здійснювати державний контроль за дотриманням законодавства про свободу совісті та релігійні організації широкому колу органів влади, також ускладнює реєстрацію релігійних організацій.

Водночас, на думку експертів, дані зміни до закону не врегулюють питання «секти». В цьому переконаний М. Васін, виконавчий директор Інституту релігійної свободи: «На питання щодо “сект чи інших сумнівних угруповань” можу сказати, що хоча така термінологія і не використовується у Законі, але, на мою думку, прийняті зміни щодо порядку державної реєстрації релігійних громад відкривають більше можливостей для легалізації псевдо релігійних організацій».

На переконання експертів, діяльність тоталітарних сект, що діють в Україні, за бажанням, може бути припинена на підставі чинного законодавства України, а всі законодавчі

ініціативи, запропоновані останнім часом, необґрунтовано звужують права громадян на свободу віросповідання та пропонують хибний підхід до боротьби з тоталітарними сектами.

С. Полтавець, старш. наук. співроб. НЮБ НБУВ, канд. політ. наук

Лотереї: кому вигідний бізнес на азарті

Ініційований у червні 2011 р. народними депутатами Ю. Полунєєвим та В. П. Коржом законопроект був схвалений парламентом та підписаний Президентом України В. Януковичем у вересні 2012 р. як Закон України «Про державні лотереї в Україні». Здавалося б, він поставить крапку в довготривалій боротьбі держави з неконтрольованим поширенням бізнес-проектів, визначальною рисою яких була експлуатація «азарту» та «ігроманії».

Слід зауважити, що започатковано цю ініціативу було ще в час президентства В. Ющенко. Тоді під тиском суспільства український парламент прийняв Закон України «Про заборону грального бізнесу в Україні». Народні депутати у пояснювальній записці до свого законопроекту зазначали, що вітчизняний лотерейний ринок не розвивається, в той час як показники, наприклад, Австрії та Польщі є значно кращими. Для порівняння вони взяли основні економічні показники розвитку європейських держав у співставленні з показниками розвитку лотерейних ринків та аналогічні вітчизняні дані. Розглядаючи

приклад Австрії, де сума ВВП на душу населення перевищує аналогічний показник в Україні в 3,53 рази – обсяг лотерейного ринку (на душу населення) цієї ж країни перевищує український у 177,7 разів (223,9 євро на одного австрійця проти 1,26 євро на одного українця). Тобто, дисбаланс між показниками ВВП і обсягом розповсюдження лотерей є очевидним, більше ніж у 50 разів. У сусідній Польщі ці показники такі: ВВП перевищує відповідний український показник в 1,4 рази, однак, показник реалізації лотерейного продукту на душу населення є більшим за український у 13 разів (16,4 євро на душу населення в Польщі, проти 1,26 євро на одного українця). При цьому, польський лотерейний ринок організований не найліпшим чином, бо показники розповсюдження лотерей є одними з найнижчих в Європі.

Обґрунтовуючи найближчу економічну вигоду від прийняття проекту Закону, його автори Ю. Полунєєв та В. П. Корж наводили такі плановані обсяги доходів держави від проведення лотерей:

Рік	обсяг продажів (млн. Грн.)	дохід держави (млн. грн.)
2011	1600	200
2012	2600	350
2013	3500	450
2014	5000	650
2015	8000	1000
	Всього	2650

Досить специфічно сформулювали автори законопроекту поняття «лотерейної діяльності». Цей різновид діяльності вони пропонували розглядати як соціальну та спрямовану на задоволення потреб суспільства, перш за все мова йшла про такі сфери життєдіяльності суспільства як фінансування спорту, туризму та культури. Головний акцент народні депутати робили на тому що «таке розуміння принципово відрізняється від розуміння лотереї, що міститься в сучасному законодавстві, як діяльності підприємницької, спрямованої на одержання прибутку та збагачення організаторів лотереї». При цьому в п. 2 ст. 5 Закону України «Про державні лотереї в Україні» йдеться: «Оператор державних лотерей зобов'язаний забезпечити формування призового (виграшного) фонду лотереї в розмірі не менше 50 відсотків від сум доходів, отриманих від прийняття ставок». Отже, як бачимо, текст діючого закону передбачає, що оператор державних лотерей отримує прибуток.

До того ж згаданий закон містить декілька положень, які з нашої точки зору мають досить контраверсійний характер. Так, наприклад, п. 9 ст. 6 Закону України «Про державні лотереї в Україні» твердить: «Діяльність з розповсюдження державних лотерей оператора та розповсюджувачів державних лотерей не підлягає ліцензуванню, квотуванню або обмеженню»; п. 1 ст. 7: «Суб'єкт господарювання набуває статусу оператора державних лотерей безстроково з моменту видачі ліцензії. Видача ліцензії здійснюється на безоплатній основі». Така щедрість з боку законодавців виглядає досить дивною, враховуючи те, що у ст. 9 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» № 1775 – III від 01. 06. 2000 р. міститься перелік з 55 видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, включно з лотерейною діяльністю. Водночас ст. 15 згаданого закону чітко вказує: «За видачу ліцензії справляється плата, розмір та порядок зарахування якої до Державного бюджету України встановлюються Кабінетом Міністрів України».

Одночасно у п. 3 ст. 13 Закону України «Про державні лотереї в Україні» вказано:

«Планові перевірки операторів державних лотерей проводяться не частіше одного разу на 24 місяці». Хоча, наприклад, згідно чинного законодавства поточні перевірки лише уповноваженими органами міністерства доходів і зборів можуть здійснюватись 1 раз на рік, або 1 раз на квартал, а позапланові перевірки ще частіше. Не беручи до уваги перевірки з боку санепідемстанції та МНС. З огляду на все вище сказане, питання про те, чому лотерейна діяльність має такі преференції в порівнянні з іншими видами господарської діяльності, залишається відкритим.

Поданий народним депутатом України Миримським Л. Ю. законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження монополії держави на здійснення лотерейної діяльності» № 3697 від 27.11.2013 р., на думку автора, покликаний усунути неузгодженості, що існують у вітчизняному законодавстві. Причини появи такого законопроекту Л. Миримський пояснює неактивною позицією єдиного державного оператора лотерейного ринку – Ощадного банку України та наявністю трьох приватних операторів, які, отримавши ліцензію безоплатно, водночас діють фактично безконтрольно. На сьогодні три приватні оператори це: ТОВ «М.С.Л.», «Українська національна лотерея» та ПАТ «Патріот». Всі перелічені приватні учасники лотерейного ринку це підприємства з іноземним капіталом. Водночас за даними Міністерства фінансів України у 2012 р. наші співвітчизники витратили на лотерею понад 4 млрд. грн., в той час як бюджет держави у вигляді податків отримав лише 237 млн. грн.

Окрім цього, деякі вітчизняні юристи вважають відверто лобістським положення п. 6 ст. 6 Закону України «Про державні лотереї в Україні» відповідно до якого «Оператор лотерей повинен мати досвід випуску та проведення державних лотерей на лотерейному ринку України не менше 10 років». Бо цьому положенню на сьогодні відповідають лише три згадані вище приватні компанії.

Аналізуючи сучасний стан лотерейного ринку у пояснювальній записці до законопроекту Л. Миримський вказує на те, що у попередні

2010-2011 рр. вітчизняний лотерейний ринок фактично не розвивався, то в 2012-2013 роках ріст ВВП на душу населення в Україні стримується, а обсяги лотерейного ринку (на душу населення) навпаки зростають. На сьогодні існує ситуація, за якої кількість продажів лотерейних квитків зросла, а доходи Державного бюджету України не вирости навіть на 0,5 % від тих, що планували автори прийнятого закону України «Про державні лотереї в Україні». Саме тому логічним, з точки зору депутата видається законодавчо утвердити абсолютну монополію держави на лотерейну діяльність, з єдиним організатором лотерей в особі Державного ощадного банку України. Ще однією перевагою Ощадбанку перед іншими операторами є наявність багаторічного досвіду у проведенні такого виду діяльності та широка мережа відділень по всій країні, що не вимагатиме додаткових капіталовкладень з боку держави.

Досить інноваційно виглядає пропозиція Миримського Л. про доповнення ст. 3 діючого закону зокрема частиною 8 такого змісту: «Принцип захисту від ігрової залежності передбачає вжиття заходів по недопущенню появи та профілактики патологічної схильності учасників лотерей до залежності, яка полягає в частих повторних епізодах участі у таких заходах, домінує у житті людини і веде до зниження соціальних, професійних, матеріальних і сімейних цінностей». Щоправда, у законопроекті не виписано шляхів та механізмів того, як буде здійснюватись відповідна профілактика «лудоманії» (гральної залежності).

Досліджуючи вітчизняний лотерейний ринок, юрист Данило Гетьманцев виявив деякі досить специфічні особливості його функціонування. У березні 2013 р. у всіх вітчизняних операторів лотерейного ринку закінчився термін дії ліцензій, виданих ще 12 років тому у 2001 р. Специфічність ситуації, що склалась, полягає в тому, що Міністерство фінансів України згідно законодавства не може перевіряти діяльність операторів, ліцензія яких закінчилася. Тим більше, воно (міністерство) не може й притягнути до відповідальності за порушення законодавства таких операторів з тих же причин. Суттєвим є те, що за прогнозами

експертів обсяг лотерейного ринку у 2013 р. має скласти більше 5 млрд. грн.

Д. Гетьманцев вважає, що Постанова Кабінету Міністрів України № 528 від 01.08. 2013 р. прийнята з порушенням двох вітчизняних законів: «Про ліцензування певних видів господарської діяльності»; «Про державні лотереї в Україні». Тим не менш згаданою постановою «строк дії ліцензій на провадження діяльності з випуску та проведення лотерей, які видані Міністерством фінансів у процесі переоформлення реєстраційних свідоцтв відповідно до розділу II “Прикінцеві положення” Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою запровадження державного контролю за здійсненням лотерейної діяльності”, становить 13 років»...Таким чином, оператори лотерей отримали право на проведення згаданої діяльності терміном на 13 років не сплачуючи при цьому адміністративного податку, не подаючи для перевірки всі необхідні документи – вважає юрист.

Водночас оператори лотерейного ринку переконані у законності своїх дій. Так, наприклад, директор з маркетингу компанії «М.С.Л.» В. Цомає стверджує: «У нас повне право продовжувати свою операційну діяльність, продовжувати розіграші, виплату виграшів і т. п. Власне, ця ситуація не переходить у площину якихось незаконних дій».

Узагальнюючи можна стверджувати, що лотерейний ринок є досить перспективним та динамічним. Його потенціал далеко не вичерпаний. На сьогодні у лотерею грає приблизно 10 % українців, а протягом минулого 2012 р. цей ринок зріс більше ніж у два рази. Враховуючи те, що у Європі лотереї купує більш як половина населення, перспективи українського ринку зрозумілі всім. Найголовнішим питанням у цьому контексті залишається таке: «Чи виграє від цього держава?» враховуючи серйозні прогалини у вітчизняному законодавстві (За матеріалами: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GF6OC00A.html; http://www.dozvil.kh.ua/poryadok_provedennya_perevirok.htm; <http://news.chortkiv.net.ua/hto-zarobyv-na-azartnyh-ukrajintsyah-abo-yak-na-derzhavnyh-lotereyah-bahatiyut-pryvatni-struktury/>; <http://jurblog.com.ua/2013/09/snova-k-voprosu-o-lotereyah-2/#more-4948>).

О. Пестрецова, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Проблеми земельних відносин в Україні

У нинішній кризовий для вітчизняної економіки час земельне питання постає особливо гостро. Земля сьогодні, як власне й 300–400 років назад, залишається одним з головних джерел доходів для переважної більшості селян.

З іншого боку для орендарів, наприклад, великих агрохолдингів, бізнес у сільському господарстві є досить прибутковим. Так, наприклад, за даними сайту видання «Агробізнес Сьогодні» рентабельність основних зернових культур у 2012 р. складала: пшениця озима (3 клас) – 25,3 %; ячмінь яровий (фуражний) – 19,4 %; кукурудза (фуражна) – 76 %; соняшник – 74 %; соя – 60 %.

Водночас, за прогнозами генерального директора асоціації «Український клуб аграрного бізнесу» Володимира Лапи прибутковість підприємств, що займаються рослинництвом у 2013–2014 маркетинговому році «може бути в межах 50–70 %, кукурудзи, сої – 40–50 %, пшениці – 20–30 %, ячменю – 10–20 %. У цілому, господарства виходили на рентабельність 20–25 %».

Саме тому проблема розширення посівних площ для бізнесу, який вкладає гроші в аграрний сектор економіки залишається надзвичайно актуальною.

31 жовтня 2013 р. у ІА «Укрінформ» відбулась прес-конференція на тему: «Хто і на яких підставах використовує «нічийну» землю?». Її ініціатором виступив Національний прес-клуб з аграрних та земельних питань при Українському освітньому центрі реформ (УОЦР).

Основними питаннями, що розглядалися були: відумерла спадщина; механізми залучення земельних паїв, власники чи спадкоємці яких мешкають у містах; під'їзні дороги; землі на яких розташовані господарські будівлі.

Обговорюючи питання відумерлої спадщини, фахівці висловили декілька зауважень. Так, член Ради Асоціації «Земельна спілка України» Сергій Біленко, зокрема, зазначив: «Неякісно були виписані норми старого земельного кодексу

і вже протягом майже 5 років продовжується просто виправлення помилок. Однією з таких помилок є проблема відумерлої спадщини. Згідно з діючим положенням Цивільного кодексу України в разі, коли спадкоємець відмовився, або відсутній, органи місцевого самоврядування мають право подати позов до суду про визнання спадщини відумерлою і обернення цього майна на майно комунальної власності. Ця норма досить не погано працює у населених пунктах і працює щодо всього іншого нерухомого майна, особливо квартир. Тому що органи місцевого самоврядування зацікавлені у переході нерухомості до комунальної власності, бо її можна потім або продати, або іншим чином розпорядитися».

Проблема відумерлої спадщини ще більш актуалізується з огляду на загальноукраїнську демографічну ситуацію. Так, за словами завідуючого кафедрою землевпорядного проектування Національного університету біоресурсів і природовикористання України А. Мартина, проект USAID «АгроІнвест» торік провів соціологічне дослідження, за даними якого 24,1 % власників земельних паїв мають вік 70 і більше років.

«Відумерла спадщина в деяких регіонах України становить 15–20 % від загальної площі розпайованих земель, особливо у Чернігівській, Рівненській та Житомирській областях. Демографічна ситуація на селі тут є особливо складною. Багато людей помирає і не відомо, хто має виконувати обов'язки власників земельних ділянок», – нагадав землевпорядник компанії «VITAGRO» Мирослав Ковальчук.

Партнер правничої фірми «Софія» Олександр Поліводський наголосив на тому, що «бізнес в аграрній сфері хоче спокійно впевнено орендувати землю і користуватися нею, знаючи, що їх правовідносини з державою передбачені. Має бути чітко визначено, що ця ділянка комусь, якщо не на даний момент, то у майбутньому, належить, комусь належить орендна плата, і хтось цю ділянку буде

використовувати у своєму бізнесі і надалі. А держава знає, що у неї забезпечується головний принцип земельних правовідносин: оброблення земель і їх належний стан, недопущення погіршення земель і забезпечення їх охорони». Окрім цього юрист висловив, як на мене, два дискусійні твердження. З його точки зору головною метою бізнесу «має бути недопущення невикористання землі, надання можливості продовження оренди тим, хто вже обробляє її». Така позиція правника, з нашої точки зору, виглядає як лобювання інтересів великих агрохолдингів, та заперечення одного з головних принципів ринкової економіки – вільної конкуренції. Зовсім оригінальною виглядає пропозиція адвоката «ввести таку, як мінімум, політику і оголосити це як заклик, щоб не штафувати і не вимагати від тих осіб, які фактично обробляють ці ґрунти, якоїсь відповідальності, якихось санкцій і т. д. Бо фактично головний інтерес держави у тому, щоб забезпечити наявність ґрунтів на майбутнє, не допустити їх пошкодження і знищення. Відповідно, з цього треба виходити, а не з формалізму, що закатай свої ґрунти у асфальт і це буде менша шкода державі».

Юлія Маляр, начальник відділу земельного законодавства, агропромислового холдингу «Астарта-Київ» озвучила проблеми, з якими стикаються у своїй діяльності та намагаються вирішити великі бізнес-структури: «Дуже великою проблемою останнім часом є те, що власники потенційні земельних ділянок, орендодавці досягли вже такого віку, де вже рівень смертності перевищує всі прогнози. Як наслідок – все більше з'являється ділянок відумерлої спадщини. Раніше такими ділянками розпоряджалися райдержадміністрації, бо земля розташовувалася за межами населених пунктів, передавали нам їх в оренду, ми реєстрували договори на оренду цієї землі і зазначали строк оренди до моменту витребування такої спадщини. Зараз ні розпорядника, ні власника таких земель немає. Під сумнівом є і правомірність дій державних адміністрацій, які передавали ці земельні ділянки, але хоча б у нас тоді був якийсь формальний документ. На даний час сільські ради не проводять роботу з

визнання цієї спадщини відумерлою. Деякі нам пояснюють це відсутністю коштів у бюджеті, кадрів з правовою освітою, практики.

Такі договори ми вкладаємо безоплатно, але натомість ми збільшуємо розмір соціальної допомоги на 1 га землі. Наприклад, якщо, в середньому, соцдопомога становить десь 50 грн. на 1 га для сільської ради, то, якщо з нею у нас укладений подібний договір, ця сума значно збільшується. Але ми залишаємося при цьому юридично незахищеними.

Погоджуюсь щодо непотрібності норм врегулювання цього питання у законі про обіг земель сільгосподарського призначення, треба просто доповнити цей закон такими нормами, узгодивши раз і назавжди. Підтримую думку про закріплення права на розпорядження земельними ділянками відумерлої спадщини за територіальними громадами, сільськими головами, сесією селищної, сільської рад. Тоді б і договори про допомогу соціальну не потрібні були б і кошти ми знали б куди пішли з цих земель.

Великий мінус – ми не можемо зараз реєструвати договори про розпорядження відумерлою спадщиною і не можемо ці площі ставити у розрахунок фіксованого сільгоспподатку. Маємо проблеми з сільгоспінспекціями, податковою, бо продукція, вирощена на таких площах, не вважається вирощеною на власних площах, потужностях».

Ігор Огороднійчук, партнер юридичної фірми «ОМП» проаналізував колізії, котрі існують у вітчизняному законодавстві. Він, зокрема сказав: «Відумерла спадщина стосується насамперед земельних ділянок. Але у нас ще є паї фізичних осіб, які померли, де ситуація така сама. На законодавчому рівні ці питання не визначені. Але відповідно до листів Держкомзему, наприклад, ці ділянки визначаються як приватна власність. Відповідно до цього розпорядження ними займається держадміністрація, а договори оренди реєструються у сільраді. Наприклад, якщо земельна ділянка визначена рішенням суду як відумерла спадщина, то вона переходить до комунальної власності. Подальша передача її в оренду підлягає шляхом проведення аукціону.

Зараз з цим великі проблеми, відповідно практична порада. Згідно законодавства: «... продовження оренди оформляється без проведення аукціону...», отже договір оренди з сільською радою оформляти як продовження договору оренди, щоб обійти аукціон.

Якщо фізична особа просто помирає, договір оренди ще є чинним, то агропідприємство може просто продовжувати використовувати ділянку згідно дозволу законодавства, незважаючи на зміну власника землі».

Своїх практичним досвідом поділилась сільський голова с. Потік Миронівського району Київської області Людмила Музичка. Зокрема, вона так проаналізувала проблеми з відумерлою спадщиною: «Що робити тим молодим людям, які живуть у селі і не мають жодного зиску від цього. Чому б цю відумерлу спадщину не залишити у комунальній власності, щоб сільська рада на перспективу могла наділяти ці землі молоді, щоб молодь залишалася на селі. Наприклад, у нашому селі 20 % земельних паїв використовується міськими жителями. Але жодного га безоплатно, крім господарських дворів та польових доріг». З точки зору вирішення проблем фінансування сільських рад Л. Музичка запропонувала наступне: «Знаючи, що 90 % сільських рад є дотаційними, ми повинні заробляти кошти. Ми їх можемо заробляти від цих земель. Нам необхідно утримувати комунальні дороги, дитсадки, вуличне освітлення, будинки культури, бібліотеки і т. ін. Існують соціальні угоди, але ми їх юридично не закріплюємо. Я з орендарями домовляюся напряму, наприклад, поставити вікна у школі чи ремонт будинку культури, бо у юридичній площині це зробити неможливо і нереально». Окрім того, вона наголосила на питаннях, які залишились поза увагою учасників прес-конференції: «Фермерське господарство – це землі, надані на підставі актів на право постійного користування, або на підставі рішень сесій районних рад. Але частина з них розпайовані, а частина – ні. Є думки різні, чи потрібно розпайовувати чи ні. Я вважаю, що це потрібно зробити, адже це додаткове надходження до бюджетів сільських

рад. І сільська рада напряму зацікавлена у розвитку наших територіальних громад».

А. Кошиль, президент Асоціації «Земельна спілка України», розмірковуючи над проблемою «чому в Україні так багато відумерлої спадщини?» сфокусував увагу оточуючих на ряді невирішених питань: «...по-перше, просто не знають як переоформлювати земельні ділянки, а по-друге, на практиці, це просто неможливо юридично. У кожному з 14 регіонів своя практика – яким чином вирішувати те чи інше питання. Органи державних земельних ресурсів пускають все на самотік. І, по суті, начальник обласного управління має своє бачення. У різних районах наставили людей, які не є землевпорядниками, вони мають своє дуже цікаве бачення. Але ж повинна бути загальнодержавна практика. Інакше ми з вами будемо відбиватися постійно від цього.

У нас дуже суперечливе законодавство, яке потребує змін нагальних. І змінювати його потрібно практикам, які його кожного дня використовують. Треба пропонувати державним органам. Бо держава часто не знає, навіть, що відбувається на місцях».

Стосовно механізмів залучення земельних паїв власники чи спадкоємці яких мешкають у містах, С. Біленко загострив увагу на наступному: «...щодо земель сільгосппризначення виникла досить суттєва проблема. Цивільний кодекс визначив суб'єкта, який має подати позов, і який має право потім отримати майнову власність – селищну, міську раду, не як орган, на території якого розташована певна земельна ділянка, а як орган, яка діє за місцем відкриття спадщини, тобто за останнім місцем проживання померлої особи. Наприклад, якщо особа проживає у Києві і має паї, а таких дуже багато у нас, Київська міська рада просто не знає про наявність вказаних земель. На даний час на розгляді Верховної Ради знаходиться законопроект під авторством А. Деркача та ін., який передбачає, що у межах населеного пункту позов буде подавати відповідна рада. Якщо ж за межами – позов подає орган, що уповноважений розпоряджатися держземлями і це майно перейде, відповідно, до державної власності».

С. Біленко звернув увагу, ще на одну важливу проблему: «У нас катастрофічна ситуація з громадськими пасовищами. Вони масово передані у приватну власність, особливо навколо великих міст. Це створює суттєві перешкоди у нормальній сільськогосподарській діяльності жителів сільської місцевості. Тому треба не просто вносити законопроект і лобювати, а спочатку провести дискусію, щоб визначити кому ці землі необхідні».

О. Муляр, фахівець з аграрної політики проекту USAID «АгроІнвест», обговорюючи шляхи вирішення проблеми залучення «земель, власники яких мешкають у містах великих, але вони також обробляються хоча і незаконно» представив дані дослідження проведеного «АгроІнвестом» у 2012 р. За його результатами «24 % таких людей не проживають сьогодні у сільській місцевості. А, наприклад, у Чернігівській області аж 70 % таких людей не проживає сьогодні в селі». І таким чином сільські голови більше знають такої інформації. Але чи вони на це уповноважені, і чи для них є можливим цим займатися – питання дійсно стає серйозним. Фахівець наголосив, що «проблема тих земель, власники яких проживають в інших місцях, і надалі буде зростати. Але є така пропозиція, щоб на рівні села хоча б були якісь представництва власників землі. Які будуть зацікавлені в тому, щоб відстоювати інтереси власників земельних паїв і допомагати врегульовувати питання оренди. Краще, якби це було б якось формалізовано з часом. Інакше, вихід один: якщо буде купівля – продаж».

Досить слушною здалась пропозиція О. Муляра: «Якщо більшість власників землі будуть здавати свої паї в оренду, то може варто розширити це право для фізичних осіб України. За умови, що порядок оренди мав би конкретизуватися. Наприклад людина проживає у Чернігові, а хоче купити 10 га землі в Черкаській області. Чому це право не надати людині? Ми хочемо, щоб люди жили і працювали на тій землі, але так не буде, очевидно».

О. Кодебський, сільський голова с. Петропавлівська Борщагівка Києво-Святошинського району Київської області

запропонував: «Якби, наприклад, були утворені сьогодні земельні банки України, то будь-який селянин чи його спадкоємець, незалежно від того, де він проживає на даний момент, міг би здати в оперативне управління такого банку землю, або продати. Спеціалісти банку кваліфіковано розпорядилися б нею. І власник, і райдержадміністрація, і держава також мали б з цього свій дохід і з оренди, і, наприклад, після продажу відповідно: 60 %, 25 % і 15 %. Також бартерна система розрахунку за використання землі на сьогодні примушує людину заключати договори, бо немає альтернативи». Великою проблемою з точки зору сільського голови є те, що «за допомогою недосконалого законодавства масово, особливо поблизу великих міст, змінюють цільове призначення земельних ділянок і забудовують багатопверхівками. Від цього страждає вирішення соціальних питань: будівництво шкіл, дитзакладів і т. п.

Отже, я підтримую думку щодо повернення повноважень розпорядження цими землями сільським радам».

Обговорюючи питання під'їзних (польових доріг), фахівці зосередились не тільки на проблемах, які створюють ці дороги для раціонального використання земельного фонду, але й запропонували механізми їх вирішення. Так, наприклад, начальник відділу Департаменту землеустрою, використання та охорони земель Держземагентства України Ірина Діденко нагадала, що «...питання це має глибокі корені тому, що розпаювання земель почалося ще з 1996 року... коли це були лише сертифікати і господарства обробляли землю і по сертифікатах була орендна плата, то проблем, в принципі, не було. Коли ж постало питання виділити земельні частки паїв, звичайно, до кожної земельної ділянки проектувалася польова дорога з розрахунку на те, що кожен власник земельної ділянки зможе вийти і заявити своє бажання і реалізувати його обробляти свою землю самостійно. Польові дороги, які за рішенням загальних зборів перейшли у держвласність, там питань немає. Якщо такого рішення не було прийнято, то з моменту прийняття закону польові дороги за межами населених пунктів переходять у

держвласність, а в межах – у комунальну і розпоряджатися будуть органи місцевого самоврядування».

І. Огороднійчук вважає, що «їх треба поділяти на дві категорії. Ті дороги, які державні установи називають міжземельними ділянками і ті, які насправді відділяють одне велике поле від іншого. Згідно державних актів на характеристики земельних ділянок, у межі одного великого поля між сусідами ніякої землі загального користування немає. Вона є по краям поля. Якщо агропідприємство обробляє саме її, то звичайно – це порушення законодавства зі сторони підприємства. І навпаки – штрафи за використання підприємством межі – порушення законодавства зі сторони держустанови. Аналізуючи судову практику за 2012–2013 рр. можна стверджувати, що детальне обґрунтування своєї позиції агропідприємством про належне використання земельної ділянки – це 75 % його перемоги».

І. Магалаєс, завідувачий юридичним сектором Аграрного союзу України, заявив, що «бувають випадки, коли все-таки територіальні громади чи адміністрації заключають договори оренди на масиви з власниками паїв чи орендарями, а дороги орендує адміністрація. І при зміні орендаря договір неможливо заключити на оренду доріг, бо термін у нього інший ніж термін дії основних земельних паїв. Я вважаю, що потрібно прописати ці норми».

М. Ковальчук зауважив: «Є такі випадки, коли просто на папері написали якусь площу під польові дороги. Всі державні акти видавалися на підставі електронних документів. На проєкті організації земельних часток паїв польові дороги 12,5 га, це на господарство 1,5 тис. Треба прописати інструкцію, як цю землю сільська рада може здавати в оренду. Але це у будь-якому випадку земля сільськогосподарського призначення. Ті дороги доти будуть існувати, допоки не буде консолідовано в окремому полі всі земельні ділянки в одного власника. Тоді як вже законодавство пропише, як він отримає ту дорогу у власність і зробить один документ на право власності».

Головний юридичний радник Проєкту USAID «АгроІнвест» П. Кулинич повідомив,

що «...більш поінформовані голови сільрад ще кілька років тому почали укладати договори на оренду польових доріг і брати за них плату до місцевого бюджету, незважаючи на те, що це незаконні дороги».

Питання ефективного використання господарських будівель, дворів були практично одноставно визнані їх надзвичайної актуальності. З точки зору юридичної складової та практики застосування юридичних норм існує проблема сільськогосподарських дворів, земельних ділянок під будівлями і спорудами, які були власністю колгоспів, радгоспів. На території господарських дворів розташоване майно і вони так само були передані у колективну власність.

Це питання настільки назріло, що навіть кваліфіковані юристи, фахівці у галузі земельних відносин і прокурори та судді плутаються у кваліфікації відносин, які виникають з використанням цих земель. Але ж проблема залишається. Сільгоспідприємства, які орендують земельні ділянки не платять за них оренду плату. М. Ковальчук: «Землі під господарськими дворами і ті, які не увійшли з різних причин до розпаювання. Що з тими землями робити? У тому числі і господарські двори. Це все землі колективної власності. Стосовно господарських дворів таке рішення сумнівне... Свої майнові сертифікати продали юридичній чи фізичній особі. Ця земля не має ознак державної власності і не може їх мати, навіть, якщо таке рішення стосовно господарських дворів було прийнято на загальних зборах, просто про нього тоді ніхто не подумав. Отже розпорядником таких земель треба визначити сільську адміністрацію. Якщо на земельних ділянках, де були господарські двори як таких вже будівель немає, то можна ставити питання про переведення такої землі у землі державної власності за поданням сільської ради до розпорядника адміністрації. Перевели і розпоряджаються».

Питання у тому, чи приймалося рішення про передачу цих земель під час розпаювання до земель запасу. Якщо так, то цими дворами в межах населених пунктів мають розпоряджатися сільські ради, а за

межами, як землями сільгосппризначення, розпоряджаються органи держземагенства, – повідомила начальник відділу Департаменту землеустрою, використання та охорони земель Держземагентства України І. Діденко.

Подальшу долю господарських будівель Л. Музичка бачить так: «Потрібно віддати повноваження органам місцевого самоврядування по розпорядженню усіма цими землями. Що це означає. Сьогодні територіальні громади живуть за старими генеральними планами – 1968–1974 рр. Якби ці плани були новими – ці землі були б у межах населених пунктів. Ніхто краще ніж рада не знає, хто господарює на землі, як використовує землю, тваринницькі приміщення».

Узагальнюючи коло проблем, які виносились на обговорення, варто зазначити, що держава в

данному випадку має стояти дещо осторонь, а головне її завдання – забезпечити чіткі механізми реалізації права людини на землю. При цьому втручання держави у ці взаємовідносини має відбуватись лише у випадку порушення прав. Як бачимо, масштаби невирішених «земельних питань» не обмежуються 2 млн гектарів землі, що належать до категорії відумерлої спадщини. На жаль, сьогодні у наявності чітких «правил гри» не зацікавлені основні гравці на вітчизняному земельному ринку – державні чиновники та приватні агрохолдинги. До того ж, маючи правові підстави на землю у вигляді земельних паїв, селяни фактично нею не володіють.

Розраховувати на позитивне вирішення цих болючих проблем український селянин може лише у разі запровадження ефективних механізмів забезпечення права власності.

ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

О. Єфімов, адвокат

Як за участі адвоката уникнути вилучення бухгалтерських документів

Адвокат зі своїм процесуальним статусом багато в чому може допомогти своїм клієнтам. Мабуть саме тому він і асоціюється із захисником, бо захищає клієнта від порушення прав останнього, від свавілля людей, «обтяжених» владою.

Адвокатська таємниця: що це?

Адвокатська таємниця – це будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності.

Таке визначення адвокатської таємниці дано у ст.22 Закону про адвокатуру. Як бачимо, статусу адвокатської таємниці можуть набувати:

- інформація, що стала відома адвокату;
- питання, що ставить адвокату його клієнт;
- зміст порад, консультацій, роз'яснень, наданих адвокатом клієнтові;
- документи та інформація, створені самим адвокатом,
- документи і відомості, які отримав адвокат від клієнта під час здійснення адвокатської діяльності.

З усіх перелічених складових адвокатської таємниці, зацікавленість викликає останнє: документи і відомості клієнта, які опинилися в адвоката. І цікавитиме воно у ракурсі того, яким чином вона «перетворюються» в адвокатську таємницю, та що цей статус їм дає. Яким чином документи клієнта адвоката набувають статусу адвокатської таємниці?

Відповідно до зазначеної ст. 22 Закону про адвокатуру такі документи і відомості (далі – документи) стають адвокатською таємницею за трьох умов:

- їх має отримати людина, яка є адвокатом;
- вони мають бути отримані саме адвокатом;
- адвокат має їх отримати під час здійснення адвокатської діяльності.

Адвокатом, відповідно до ст.6 Закону про адвокатуру, може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування, склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Наявність такого свідоцтва означає виконання усіх інших законодавчих вимог особою, яка є адвокатом. Тож у практичному сенсі достатньо побачити таке свідоцтво, аби переконатися, що перед Вам адвокат.

Документи є отриманими саме адвокатом, коли існує якесь підтвердження, що вони передані безпосередньо адвокату. Таким підтвердженням може бути, наприклад, акт приймання-передачі документів, або інший документ, складений для фіксації та засвідчення факту передання документів саме адвокату. Доки не склалася відповідна практика, не варто ризикувати і передавати документи помічникові адвоката, стажисту чи іншій особі, яка є представником адвоката. Краще їх поки що передавати безпосередньо адвокату. Принаймні варто про це зазначати в акті приймання-передачі.

Відповідно до ст.1 Закону про адвокатуру адвокатська діяльність – це незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Її види перелічені у ст. 19 Закону про адвокатуру і включають у себе, зокрема надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру.

Зазначена стаття не обмежує адвоката певними видами його діяльності і передбачає, що адвокат може здійснювати й інші види адвокатської діяльності, не заборонені законом. Для того, щоб та чи інша діяльність адвоката набула статусу адвокатської діяльності, необхідно існування відповідних підстав для цього. Згідно із ст. 26 Закону про адвокатуру адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правової допомоги. При цьому документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути сам договір про надання правової допомоги, довіреність, ордер, доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Договір про надання правової допомоги повинен бути укладений в письмовій формі як безпосередньо з клієнтом, так і з іншою особою, яка діє в його інтересах та на його користь. Отже, передача бухгалтерських та інших документів суб'єкта підприємницької діяльності адвокату, для їх вивчення, консультацій щодо цих документів, надання роз'яснень з правових питань, супроводу таких клієнтів цілком підпадає під ознаки отримання документів під час здійснення адвокатської діяльності, за умови укладення відповідного договору між адвокатом та клієнтом, а також передачі документів відповідно до цього договору та отримання їх безпосередньо адвокатом.

Що документам надає статус адвокатської таємниці? Гарантії адвокатської таємниці викладені у ст. 23 Закону про адвокатуру, відповідно до якої забороняється вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею. З цих питань зазначені особи не можуть бути допитані.

Виключення становлять випадки, у яких особа, яка довірила відповідні відомості, звільнила адвоката від обов'язку зберігати

таємницю. Проведення стосовно адвоката оперативних-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися виключно з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора України, його заступників, прокурора Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя. Заборонено проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності. Закон про адвокатуру забороняє також притягати до кримінальної чи іншої відповідальності адвоката або погрожувати застосуванням відповідальності у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності згідно із законом.

Під час проведення обшуку чи огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, тимчасового доступу до речей і документів адвоката має бути присутній представник ради адвокатів регіону. При цьому з метою забезпечення дотримання вимог щодо адвокатської таємниці під час проведення зазначених процесуальних дій такому представнику надається право ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення процесуальних дій, що зазначаються у протоколі.

Обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється як на адвоката, так і на його помічника, стажиста та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, якщо йдеться про адвокатську таємницю, що виникла ще тоді, коли ця особа була адвокатом.

Адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання зобов'язані забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошення. Тож не надавати документи, що потрапили до адвокатської таємниці є не лише правом, а й обов'язком адвоката.

Податковий кодекс про адвокатську таємницю

Відповідно до п. 201.38. ст. 20 Податкового кодексу України (далі –ПКУ) контролюючі органи мають право звертатися до суду із заявою про вилучення оригіналів первинних фінансово-господарських та бухгалтерських документів у випадках, передбачених ПКУ. Пунктом 85.5. ст.85 ПКУ встановлена заборона на вилучення оригіналів первинних фінансово-господарських, бухгалтерських та інших документів за винятком випадків, передбачених кримінальним процесуальним законодавством.

Однак при цьому відповідно до п. 85.4. ст. 85 ПКУ посадові особи контролюючого органу під час проведення перевірок мають право отримувати у платників податків належним чином завірені копії первинних фінансово-господарських, бухгалтерських та інших документів, що свідчать про приховування (заниження) об'єктів оподаткування, несплату податків, зборів, платежів, порушення вимог іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи. Хоч це формулювання і є некоректним (адже надавши такі копії платник податку по суті погоджується з тим, що він приховав податки, а якщо не погоджується з цим, то надавати він не має що), проте слід звернути увагу на те, що отримувати податківці мають право саме копії, а не вилучати оригінали документів.

Кримінальне процесуальне законодавство про адвокатську таємницю. Відповідно до ст. 45 Кримінального процесуального кодексу України (далі –КПКУ) захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). При цьому захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться

відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю.

До загальних правил участі захисника у кримінальному провадженні ст. 46 КПКУ відноситься у тому числі й правило про те, що документипов'язані з виконанням захисником його обов'язків, без його згоди не підлягають огляду, вилученню чи розголошенню слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом.

Ст. 161 КПКУ забороняє доступ до документів захисника, а саме до:

– листування або інших форм обміну інформацією між захисником та його клієнтом або будь-якою особою, яка представляє його клієнта, у зв'язку з наданням правової допомоги;

– об'єктів, які додані до такого листування або інших форм обміну інформацією.

Слід мати на увазі, що відповідно до ч. 1 ст. 20 Закону України про прокуратуру при здійсненні нагляду за додержанням і застосуванням закону прокурор має право доступу до необхідних для цього документів. У ст. 1858КУпАП передбачена адміністративна відповідальність для посадових осіб підприємств за ненадання необхідних прокурору матеріалів.

Проте в цьому випадку правомірність притягнення посадової особи чи адвоката до адміністративної відповідальності є досить спірною, бо прокуратурі буде дуже важко довести в суді наявність умисної форми провини в їх діях. Для того, щоб набути статусу

захисника, адвокат повинен відповідно до ст. 50 КПКУ мати: свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю та ордер, договір або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Згідно із ст. 51 КПКУ договір із захисником мають право укласти: підозрюваний, обвинувачений, засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особа, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). Крім цих осіб договір із захисником можуть укласти особи, які діють в інтересах перелічених у попередньому реченні осіб, за їх клопотанням або за їх наступною згодою. Таким чином, передавши адвокату документи відповідно до умов договору про надання адвокатських послуг, та уклавши з ним одночасно договір на здійснення захисту керівника підприємства, якому надаються адвокатські послуги, чи захисту фізичної особи-підприємця, слід вважати, що ці документи потрапили у категорію об'єктів, що складають адвокатську таємницю, безпосередній доступ до якої для контролюючих органів є досить ускладненим, а вилучення їх оригіналів стає майже неможливим за умови, що усі суб'єкти правовідносин дотримуватимуться вимог чинного законодавства.

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Блог на сайті «ubr.ua»

Про автора: В. Степанюк

Інвестиційні казки ЕС

«Разруха в головах, а не в клозетах»

М.Булгаков

Після відтермінування підписання угоди про асоціацію та вільну торгівлю з ЕС, від опозиційних лідерів та європейських посадових осіб лунають гучні заяви, що Україна

втратила можливість по залученню величезних інвестицій в свою економіку. Чи це дійсно так і чи залежать інвестиції від участі країни в тих чи інших об'єднаннях далі.

Історія глобалізаційних процесів свідчить про те, що піонерами при освоєнні інвестиційного ринку тієї чи іншої країни є саме транснаціональні корпорації. Присутність відомих ТНК на ринку є сигналом про можливість вигідних інвестицій для інших, більш дрібних інвесторів. Критерії за якими ТНК визначають привабливість тієї чи

* Збережено стиль і граматику оригіналу

іншої країни – загальновідомі та викладені у дослідженнях Міжнародного інституту менеджменту і розвитку (Лозанна) та Світового Банку.

Розглянемо деякі чинники, які впливають на конкурентноздатність країни на ринку прямих іноземних інвестицій. Показником, що поєднує конкурентноздатність товару, товаровиробника, галузеву конкурентноздатність і характеризує положення країни на світовому ринку, є показник конкурентноздатності країни. У самому загальному виді конкурентноздатність країни можна визначити як її здатність в умовах вільної сумлінної конкуренції робити товари і послуги, що задовольняють вимогам світового ринку, реалізація яких збільшує добробут країни і окремих, її громадян. Найбільш репрезентативний показник конкурентноздатності вперше був розроблений відомою міжнародною організацією – Світовим економічним форумом у 1986 році. Щорічна доповідь по конкурентноздатності країн на світовій арені до 1996 року готувалася під егідою Світового економічного форуму Міжнародним інститутом менеджменту і розвитку (Лозанна, Швейцарія) із залученням матеріалів ще 23 міжнародних економічних інститутів. Згодом Світовий економічний форум і Міжнародний інститут менеджменту і розвитку стали публікувати окремі доповіді про конкурентноздатність країн світу, використовуючи приблизно аналогічні методики визначення рейтингу країни в списку найбільш конкурентноздатних країн світу.

Для визначення рейтингу конкурентноздатності у світових табелях про ранги, використовуються багатофакторні векторні моделі, у яких враховується 381 показник. Вони об'єднані у вісьмох групах:

- внутрішній економічний потенціал,
- зовнішньоекономічні зв'язки,
- державне регулювання,
- кредитно-фінансова система,
- інфраструктура,
- система керування,
- науково-технічний потенціал,
- трудові ресурси.

У розробленій методиці об'єктивні статистичні показники по кожній країні (близько 70 відсотків усіх показників) доповнюються суб'єктивними факторами – експертними оцінками аналітиків, опитуванням думки керівників великих корпорацій і ведучих економічних експертів по різних країнах.

Якщо застосувати ці групи показників до України, то можна зробити висновок про деградацію країни на протязі всієї її історії з точки зору конкурентноздатності по всім параметрам.

Допустимо, що Україна підписала договір про вільну торгівлю з ЕС. Як це змінить показник конкурентноздатності. Очевидним є те, що умови зовнішньої торгівлі з країнами СНД та Росією різко погіршаться (передбачено ст. 39 Договору), а от же це негативно вплине на конкурентноздатність країни. Погіршення умов торгівлі на ринку який забезпечує 37 % всього експорту, призведе до збільшення безробіття, а от же до скорочення внутрішнього ринку, що знову ж таки негативно вплине на конкурентноздатність. В якому стані знаходиться у нас державне управління (тотальна корупція), інфраструктура, та підготовка трудових ресурсів мабуть пояснювати не потрібно.

Евроінтегратори кажуть, що відкриється для українських підприємств ринок ЕС, але це абсолютна не правда. Так угодою про асоціацію передбачається, що сторони не будуть дотувати експорт продукції. В той же час в країнах ЕС, більшість продукції номенклатури можливого українського експорту дотується. Конкурувати не дотованій українській продукції на ринках ЕС із дотованою місцевою буде дуже складно. Крім того українська продукція буде мати величезні нетаринфні барери, так як не відповідає вимогам ЕС, і не тому що гірша, а тому що інша.

Навіть з цього невеликого аналізу видно, що підписання угоди про асоціацію з ЕС погіршує конкурентноздатність України, а от же робить її ще більше не привабливою для іноземних інвесторів.

Згідно рейтингу конкурентноспроможності опублікованим у 2013 р., Світовим Економічним Форумом, Україна на сьогодні займає по

цьому показнику 84 позицію (займала 82 у 2012 р.). Для порівняння Іран, проти якого діють жорсткі економічні санкції займає 82 позицію, а країна ЄС Греція – 91. Росія в ретингу – 64, Казахстан – 50. Показово, що перше та друге місце займають абсолютно нейтральні країни – Швейцарія та Сінгапур.

Підвищення конкурентоздатності країни залежить в основному від дій уряду країни, а не від участі в різних блоках та союзах. Приклад Китаю та Росії дуже показовий. Так в РФ інснує ціла програма управління конкурентоздатністю регіонів, що дозволило їм розвивати автомобілебудування. На сьогодні більшість відомих світових виробників автомобілів побудувало свої заводи в РФ. В урядах багатьох країн є підрозділи, які відповідають за конкурентоздатність країни, і тільки в Україні такого органу не має – адже Україна із самого початку орієнтувалась на іноземних радників та на вільний (дикий) ринок. Як кажуть, в результаті маємо, що маємо (<http://blog.ubr.ua/politika/investiciini-kazki-es-6691>). – 2013. – 8.12).

Блог на сайті «focus.ua»

Про автора: О. Христофоров, адвокат

Почему закон бессилён в борьбе с финансовыми пирамидами

Украинское правительство довольно давно муссирует тему запрета финансовых пирамид. С начала года эту тему подняли опять, внеся в Верховную раду новый проект закона о запрете подобных предприятий, якобы учитывающий новейший опыт таких структур как возрожденная МММ.

Не скрою, в глазах граждан, однажды потерявших в пирамиде все свои сбережения, подобные инициативы могут выглядеть, как полезные и даже необходимые. Но есть ли реальная потребность в законодательном урегулировании вопроса?

Прежде всего, важно понимать, что сегодня, в отличие от ситуации начала 90-х, вкладчик финансовой пирамиды обращается к ней добровольно, поддавшись соблазну быстрого заработка. То есть, принуждать его отдать

заработанное не приходится, достаточно показать рекламу с улыбочивыми персонажами, которым якобы подобная структура помогла извлечь хорошую прибыль без лишних усилий. А такая реклама в момент формирования пирамиды появляется, как мы помним, повсеместно. Как легальная (на билбордах, в печатных изданиях), так и «партизанская» (надписи на асфальте, размещенные где попало наклейки и так далее).

А теперь давайте представим, что наш гипотетический пострадавший никогда не видел подобной рекламы. Стал бы он самостоятельно разыскивать пирамиду или скорее приложил бы свои усилия в направлении поиска более надежных способов заработка? Ответ тут очевиден. А значит, со стороны государства куда более уместным будет более внимательный контроль над потоком рекламы разного рода «квазифинансовых» услуг. Тем более что введение ответственности за недобросовестную рекламу и обман потребителя – это нормальная мировая практика.

Но это борьба с последствиями. Наиболее эффективной мерой по борьбе с финансовыми пирамидами мне видится вовсе не запрет на их деятельность. Тем более что пирамиды давно уже научились маскировать под фонды взаимопомощи или даже благотворительные проекты. Защита вкладчиков таких структур крайне осложнена. Такие структуры не регистрируются государством и не имеют ни статуса юридического лица, ни офиса, ни ответственного руководителя, с которого можно спросить в случае краха его учреждения.

Вместо законных оснований, они действуют на слепом доверии вкладчиков, то есть могут подпадать под определение мошенничества. Напомню, это «завладение чужим имуществом или приобретение права на имущество посредством обмана или злоупотребления доверием». Именно это важно доносить до каждого украинца, убедить его ответственно относиться к собственным накоплениям до того, как они попали в третьи руки – будь то банк или мошенническая структура.

Нельзя забывать и о том, что источником дохода любой финансовой пирамиды

являются средства ее участников. То есть, в силу своей природы финансовая пирамида может существовать до тех пор, пока они (ее участники) приходят в нее со своими деньгами.

Таким образом, возникает вполне резонный вопрос: а не являются ли все вкладчики пирамиды (снова оговоримся о том, что на сегодняшний день это люди, которые приняли осознанное решение об участии в ней) мошенниками? Более того: возможна ли эффективная борьба с пирамидами без ответственности для ее участника, который сегодня своими руками (и деньгами) обеспечивает обогащение очередного Мавроди, а завтра будет проклинать правительство и требовать возвращения «украденных» денег?

К слову, ответственность за мошенничество украинским законодательством предусмотрена уже давно. Сложность в том, что наступает она лишь тогда, когда кто-то уже пострадал. К примеру, отдал свои деньги, рассчитывая на обещанную прибыль, а в итоге потерял все. А способы обмануть доверчивого гражданина с каждым годом изобретаются все новые. Даже у Остапа Бендера в арсенале имелось четыреста сравнительно честных методов отъема денег, что уж говорить о тех, у кого под рукой имеется целый арсенал технических средств, в том числе Интернет.

Во всемирной сети, кстати, мошенники чувствуют себя прекрасно. Только за первые шесть месяцев этого года правоохранительные органы Украины зафиксировали около 2 тысяч таких случаев. Не все из них действовали как пирамиды. Некоторые были замаскированы под упомянутые благотворительные проекты, некоторые предлагали купить товары с подозрительной 100 %-ной предоплатой. Существующих схем великое множество и все их в законодательстве не пропишешь. Остается одно – рассчитывать на собственное благоразумие. Руководствоваться жадной наживы можно, но рискованно. Как в казино, где выиграть можно, но редко. Кстати, небольшая статистика от правоохранителей – вкладчики пирамид получают обратно в среднем лишь до 40 % своего вклада.

Посему, ждать, пока Верховная рада примет законопроект о запрете финансовых пирамид,

не стоит. В конце концов, украинская власть любит обращаться к подобным вопросам накануне выборов, чтобы набить себе очки в глазах избирателей, а в остальное время держит их про запас. Гораздо важнее анализировать заманчивые предложения, проверять разрешительную документацию финструктур и не гнаться за скорой выгодой, ведь бесплатный сыр добра не приносит (<http://focus.ua/opinion/292101>). – 2013. – 6.12).

Взгляд юриста
Юридический блог компании Jurimex
Про автора: Д. Гетманцев

Вне закона

“У МММ нет проблем!” – такой лозунг до сих пор отдается болью в сердцах миллионов украинцев. Действительно, до сих пор у МММ, в отличие от его вкладчиков, проблем не было.

Но на прошлой неделе парламент решил вплотную взяться за решение этого вопроса. 19 ноября 2013 г. Верховная Рада взяла за основу проект закона “О запрете финансовых пирамид в Украине” (зарегистрирован под № 2700 от 02.04.2013 г.).

Согласно объяснительной записке к законопроекту целью принятия этого акта является запрет деятельности финансовых пирамид в Украине. И похоже на то, что вместе с пирамидами с рынка могут уйти и законопослушные компании...

Что такое ”финансовая пирамида”

Согласно. 1 ст. 2 законопроекта: “Финансовой пирамидой являются любые операции с финансовыми активами (средства, ценные бумаги, долговые обязательства и право требования долга, которые не отнесены к ценным бумагам), осуществляемые физическими или юридическими лицами с целью приобретения или возможности получения выгоды для себя или других лиц за счет перераспределения активов иных лиц, в частности без проведения фактической хозяйственной деятельности”.

Даже поверхностный анализ такого определения свидетельствует о том, что оно является неоправданно широким и при

желании может быть распространено почти на все формы и средства ведения бизнеса, так или иначе связанные с перераспределением активов. При этом безграничное пространство для злоупотреблений во время правоприменения оставляет запрет “создания условий для финансовой пирамиды”, не имеющий легального толкования. Что является созданием условий для осуществления какой-либо деятельности? Например, ее прямая реклама? Предоставление рекламоносителя? Создание этого рекламоносителя? А может государственная регистрация такого рекламоносителя?

При творческом подходе правоохранителя к толкованию указанных действий “под создание условий...” может подпасть любая деятельность контрагентов – творцов финансовой пирамиды, а при определенных обстоятельствах даже и государственных органов, “создавших условия” для деятельности пирамиды (например, зарегистрировав юридическое лицо). Возможно, мы несколько утрируем, но точное с технико-юридической точки зрения определение деяния имеет особенно важное значение именно тогда, когда такое деяние квалифицируется криминальным законом как преступление, что, собственно, и предлагается законопроектом.

Загадкой остается и то, что же все-таки имел в виду законодатель под такими категориями, как “обретение выгоды... за счет перераспределения активов”? Что такое перераспределение активов? Речь идет о физическом их движении или о юридическом переходе права собственности? Какое “распределение” должно предшествовать такому “перераспределению”? И каким образом, и какая выгода должна быть связана с перераспределением активов?

При этом признаком, квалифицирующим финансовую пирамиду, как и связанного с ее осуществлением уголовно-наказуемого деяния, не является такой, казалось бы, очевидный признак, как причинение ущерба (вреда). Таким образом, под запрет подпадает любая абсолютно тривиальная для хозяйственной деятельности операция с финансовыми

активами. Под вероятный запрет подпадает цессия, заем, залог определенных активов и другие подобные операции, совершаемые юридическими лицами, у которых нет статуса финансовых учреждений.

Единственное исключение из весьма широкого понятия финансовых пирамид как “любых операций с финансовыми активами” содержит ч. 2 ст. 2 законопроекта, которая определяет, что к финансовой пирамиде не принадлежат операции с финансовыми активами, осуществляемые финансовыми учреждениями во время предоставления ими финансовых услуг, определенных ст. 4 Закона “О финансовых услугах и государственном регулировании рынков финансовых услуг” или законами по вопросам регулирования отдельных рынков финансовых услуг. То есть фактически “операции с финансовыми активами, осуществляемые финансовыми учреждениями во время предоставления ими финансовых услуг”, не охватываются содержанием запрета финансовых пирамид, а, следовательно, создание финансовых пирамид финансовыми учреждениями допускается.

Таким образом, деятельность финансовых пирамид разрешается там, где их появление наиболее заметно. Хотя, конечно, все финансовые учреждения обязаны будут соответствовать определенным нормативам, теоретически делающим невозможным преобразование их деятельности в финансовую пирамиду.

Так, финансовое учреждение, согласно п. 1 ч. 1 ст. 1 Закона Украины “О финансовых услугах и государственном регулировании рынков финансовых услуг”, является юридическим лицом, “которое в соответствии с законом предоставляет одну или несколько финансовых услуг, а также другие услуги (операции), связанные с предоставлением финансовых услуг, в случаях, прямо определенных законом, и внесено в соответствующий реестр в установленном законом порядке”.

К финансовым учреждениям принадлежат банки, кредитные союзы, ломбарды, лизинговые компании, доверительные общества, страховые компании, учреждения

накопительного пенсионного обеспечения, инвестиционные фонды и компании, а также другие юридические лица, исключительным видом деятельности которых является предоставление финансовых услуг, а в случаях, прямо определенных законом, – другие услуги (операции), связанные с предоставлением финансовых услуг.

Кстати, Главное научно-экспертное управление аппарата Верховной Рады вообще предлагает убрать ч. 2 ст. 2 законопроекта относительно финансовых учреждений. Но это также не является решением проблемы. Более того, это, в конце концов, приведет к тому, что финансовой пирамидой сможет стать кто угодно: банки, страховые компании и т.п. Что и говорить, если даже Пенсионный фонд Украины, одной из функций которого является “осуществление эффективного распределения финансовых ресурсов для пенсионного обеспечения”, будет подпадать под признаки финансовой пирамиды.

Каждому преступлению свой закон?

Другой вопрос, возникающий во время анализа законопроекта: а существует ли вообще потребность “запрета” финансовых пирамид? Разве они у нас были разрешены? Или, возможно, нам необходимо к каждому отдельному преступлению принимать соответствующий закон о запрете (например, закон “О запрете краж”, закон “О запрете мошенничества” и т. п.)?

Ведь вполне понятно, что существование конкретной статьи Уголовного кодекса и установление уголовной ответственности за определенные действия априори означает запрет соответствующей деятельности, определяя ее как противоправную и уголовно наказуемую. И нет никакой необходимости дублировать это положение в различных законодательных актах. А количество нормативных запретов финансовых пирамид на качество их соблюдения не окажет никакого влияния. Ведь единственный способ обеспечить выполнение норм закона – это их полное, исчерпывающее и однозначное закрепление, чего, как мы уже выяснили, и не хватает анализируемому законопроекту.

Именно поэтому принимать отдельный закон, который с самого начала будет лишен

смысла, мягко говоря, нецелесообразно. Намного проще внести изменения в Уголовный кодекс, введя квалифицированный состав преступления мошенничество, установив за него более жесткую ответственность.

Уголовная ответственность за содействие

Интересно, что, несмотря на задекларированное в объяснительной записке намерение “установить уголовную ответственность”, в итоге законопроект предлагает сделать ее даже более мягкой, чем та, что была бы предусмотрена в случае квалификации совершенных действий преступников как мошенничество. Так, сегодня мошенничество в случае его совершения в особо крупных размерах или организованной группой наказывается лишением свободы на срок от пяти до двенадцати лет с конфискацией имущества. А если такая деятельность финансовых пирамид “поставлена” на постоянную основу, к ней привлекаются десятки (а возможно, и сотни) соучастников, и в результате которой получаются “сверхприбыли”, то организаторы и участники такой финансовой пирамиды дополнительно несут уголовную ответственность за преступление, предусмотренное ст. 255 УК Украины “Создание преступной организации”.

Именно поэтому предложение, согласно которому тягчайшим наказанием за организацию финансовой пирамиды является лишение свободы на срок от пяти до восьми лет с конфискацией имущества, видится, по меньшей мере, нелогичным.

Разновидность микроинвестирования

Таковыми являются основные дискуссионные моменты упомянутого законопроекта. И это исключительно моменты, касающиеся вопросов правовой плоскости. Дело в том, что в целом вложение средств в финансовую пирамиду многим ее участникам приносит прибыль, что дает основания расценивать ее как самостоятельную разновидность микроинвестирования, а, следовательно, такой институт в целом имеет право на жизнь. Сложность формулировки определения “финансовой пирамиды” и установление ее настоящей сущности состоит, прежде всего, в

том, что вся финансовая система мира доведена ныне до такого состояния, когда реально существующее количество товара намного меньше количества денег, находящихся в обороте. Таким образом, создается общий эффект большого “мыльного пузыря”.

В связи с этим ошибочным является стереотип, что финансовая пирамида – это ненадежно и ненадолго. В действительности, одна из самых грандиозных финансовых пирамид (пирамида Медоффа – Madoff Securities) продержалась более 50 лет! Лопнула она исключительно из-за влияния финансового кризиса. Никто не застрахован от участия в финансовой пирамиде, особенно, если это хорошо продуманная и скоординированная схема. Но такие случаи как раз и охватываются содержанием понятия “мошенничество”! Кстати, в США того же Медоффа осудили к 150 годам лишения свободы за отмывание денег, неправдивые свидетельства и... обычное мошенничество.

Убытки от пирамид будет возмещать Фонд гарантирования инвестиций?

Следует заметить, что на очереди еще одна законодательная инициатива, которую уже довольно длительное время и со всех сторон проталкивают к принятию, а именно – Фонд гарантирования инвестиций. На сегодняшний день только среди недавно обнародованных существуют сразу два законопроекта: 1) проект закона о Фонде гарантирования вкладов и инвестиций физических лиц

(внесенный на рассмотрение в Верховную Раду народным депутатом В.Арьевым от 28.08.2013 г., регистр. № 3132); 2) проект закона о системе гарантирования инвестиций физических лиц на фондовом рынке (обнародованный Национальной комиссией по ценным бумагам и фондовому рынку от 03.09.2013 г., сейчас находится на согласовании, еще не внесен в парламент).

Сопоставив обе законодательные тенденции (относительно запрета финансовых пирамид и создания Фонда гарантирования инвестиций), открывается невеселая перспектива, ведь практически все финансовые операции будут проводиться на грани возможного нарушения законодательства о запрете

финансовых пирамид. Зато финансовые учреждения фактически получают разрешение на проведение любых финансовых операций, в частности и по пирамидальным схемам, ведь на них запрет финансовых пирамид вообще не распространяется.

Это наводит на мысль, что одновременное продвижение обоих законопроектов является целенаправленным введением почти нескрываемой коррупционной схемы, когда псевдофинансовые учреждения будут привлекать средства псевдоинвесторов, затем такие “учреждения” будут показывать убытки на бумаге, а “потерпевшие” будут получать право на возмещение внесенных средств из Фонда гарантирования инвестиций.

Подытоживая вышесказанное, следует еще раз подчеркнуть, что само по себе перераспределение финансовых ресурсов не является преступлением. Такие действия могут приобретать признаки преступления исключительно в случае, если они осуществляются посредством обмана или злоупотребления доверием, т. е. полностью охватываются составом преступления мошенничества. Неоправданное введение в оборот законодательной терминологии нового противоречивого и несовершенно понятия не только не защитит украинских инвесторов, но и (при условии известного украинского качества правоприменения) поставит под угрозу дальнейшее развитие всей финансовой системы государства, поскольку будут создаваться рычаги давления на бизнес, который будет постоянно балансировать на грани правомерности финансовых операций в зависимости от субъективного видения работников соответствующих контролирующих органов (<http://jurblog.com.ua/2013/12/vnezakona>). – 2013. – 9.12).

Блог на сайті «focus.ua»

Про автора: А. Куц, адвокат

Как в Украине процветает мошенничество патентных троллей

Как вы думаете, кто придумал планшетный компьютер? Нет, это не Apple Inc. и не Samsung

Electronics, и даже не студенты Иллинойского университета. Планшетный компьютер придумал житель Львова и зарезервировал свое ноу-хау в 2013 году

Он получил четыре патента на устройства, в том числе очень похожие на iPad. Напомню, что данное устройство Apple было представлено широкой публике на презентации в Сан-Франциско Стивом Джобсом 27 января 2010 г., а старт продаж произошёл в Нью-Йорке 3 апреля 2010 г.

Напрашивается вопрос, каким образом у львовского «изобретателя» получилось зарегистрировать и получить патент на объект, который уже как минимум 3 года известен в мире, и внешний вид которого стал едва ли не предметом культа?

Ответ чрезвычайно прост – законодательство Украины предусматривает регистрацию промышленных образцов по формальной экспертизе. А это значит, что проверяется не объект, который регистрируется, а только правильность заполнения поданного заявления. Сегодня патент на промышленный образец – это не документ о результате интеллектуального труда, а справка о правильном заполнении регистрационных форм. Поэтому предприимчивые лица уже успели «придумать» и зарегистрировать на себя такие известные вещи, как, вешалка, зубочистка, зажигалка, шуруп, респиратор, стеклянный изолятор и даже хлеб. В мире таких лиц называют «патентными троллями».

Патентные тролли регистрируют на себя общеизвестные товары, крадут и переделывают уже существующие патенты, или возможные результаты будущих разработок. Полученные патенты используются для получения денег с производителей/импортёров/экспортёров или с целью заблокировать рынок таких товаров.

Троль никогда не идет напрямую со своим патентом к импортеру. Никакое судебное разбирательство не способно защитить такой патент. На помощь здесь приходит украинская таможня. Троль обращается с заявлением в таможню с просьбой внести его «патент» в таможенный реестр объектов интеллектуальной собственности. Таможня обязана проверить все

товары, проходящие таможенное оформление и выявлять нарушения прав интеллектуальной собственности. После выявления такого товара, процедура оформления останавливается, а информацию о нарушении сообщают троллю.

Ничего не подозревающий импортер/экспортёр получает информацию с таможни о том, что он уже нарушил чужую интеллектуальную собственность, и его товар остановлен до выяснения. Это и есть звездный час тролля. В этот момент он приходит к импортеру со скромным запросом: выкупить патент за символические пару тысяч долларов или, например, заплатить по 500 грн с контейнера, что опять же составляет не более нескольких тысяч долларов. Упор сделан на то, что «аппетит» тролля явно меньше затрат на юридическое разбирательство.

Есть два очевидных выхода из сложившейся ситуации: платить троллю за использование его «интеллектуальной собственности» или потерять всю партию товара, который будет конфискован государством, как контрафактный, а директор (иное лицо, уполномоченное на работу с таможней) получит штраф. Защитит ли себя бизнес самостоятельно? Это большой вопрос. Законодательные изменения в процедуре получения патентов сегодня актуальны как никогда, также как и необходимость предварительной публикации информации о заявках на промышленные образцы.

А пока каждый день реестр промышленных образцов пополняется «новинками» от украинских троллей. С такими темпами скоро не останется товаров, которые не «зарегистрированы» троллями. Больше всего необходимо задуматься над данной ситуацией импортерам авто, так как количество патентов на детали к автомобилям уже превышает несколько сотен. Также вернулись в «моду» упаковки для лекарств. Но это только «цветочки». Не исключено, что в Украине начнут появляться компании, основной деятельностью которых будет патентный троллинг. И тогда под угрозой шантажа окажутся целые отрасли экономики (<http://focus.ua/opinion/292011>). – 2013. – 5.12).

Блог на сайті «pravotoday»**Про автора:** Г. Пампуха***Юристы нашли способ оправдать пропуски студентами занятий***

Юридическая служба Арсения Яценюка нашла выход, как легитимно оправдать пропуски студентами занятий – они, якобы, принимают участие в международной научно-практической конференции, посвященной процессам евроинтеграции. А фактически, молодежь стоит на Майдане, не посещая занятия в учебных заведениях, срывая учебный процесс.

Хочу отметить, что ни один европейский университет не интересуется причины отсутствия студентов на занятиях. Студент может вообще не ходить на занятия – болеть, выезжать за границу, но если он не сдаст тесты в конце учебного семестра, то получит незачет, и, следовательно, будет отчислен независимо от причин, которые не позволили ему сдать экзамен.

Есть информация, что в черновицких школах старшеклассников принудительно выводили для участия в митингах, не спрашивая, хотят они этого или нет – за них все решали директора. Это яркий пример очередной крайности – политики используют административный ресурс и выводят детей на майдан, что обеспечивает масштабность митингов.

Именно сегодня, когда перед Украиной так остро стали вопросы экономического выживания и развития в целом, нашим детям необходимы знания, которые они будут применять в скором будущем в различных отраслях для построения успешного и счастливого государства. Нам нужны наши отечественные специалисты, способные интегрировать национальные производственные и торговые процессы согласно международным стандартам. Срывать занятия, использовать детей, которые должны находиться на учебе, в различных политических играх – это абсолютно аморально и не имеет никакого отношения к Европе и ее ценностям (<http://pravotoday.in.ua/ua/blogs/2730/910>). – 2013. – 4.12).

Блог на сайті «pravotoday»**Про автора:** Ассоциация антиколлекторов и правозащитников***Чья «крыша» выше? Куда смотрит Генеральная прокуратура? или милицейские «оборотни» с Экспресс-банком круче!*****Часть 1**

Украинский предприниматель и резидент Объединенных Арабских Эмиратов Сергей Пачковский четвертый год ведет ожесточенный спор с отечественным АБ «Экспресс-Банк».

Упоминания об этом конфликте уже звучали в украинских СМИ, но, как говорится, вскользь, то есть в очень уж общих чертах. Впрочем, подробное изложение всех существенных деталей этого затянувшегося противостояния чуть ли не в десятки раз превосходит рамки приемлемого для журналистского материала объема. И все же эта история заслуживает того, чтобы в нее вникнуть по существу, ибо выводы, логично напрашивающиеся из анализа обстоятельств дела, имеют куда большее значение, чем просто познавательная для других информация о тяжбе конкретного заемщика с конкретным банком.

Итак, Сергей Пачковский, президент Фонда содействия инвестициям и приватизации, открыл в «Экспресс-Банке» кредитную линию – 800 000 долларов сроком на пять лет. Сие случилось в июле 2005 года (кредитная линия № 35-05/кл от 26 июля 2005 года). Заемщик регулярно выплачивал проценты (из расчета 12% годовых) по кредиту. Точнее, а это важно для понимания ситуации, сложившейся позже, банк взимал проценты и плату в счет погашения тела кредита с расчетного счета Пачковского, не ставя последнего каждый раз в известность о сумме платежа. Такой порядок не вызывал у Пачковского возражений, это обычная практика, ведь никакой серьезный бизнес (даже в Украине) нельзя вести без хотя бы минимального доверия к партнерам. Пачковский «Экспресс-банку» доверял, а ЗРЯ!

Гром (для Пачковского) грянул в июне 2009 года, за год до истечения срока предоставления кредитной линии, когда

банк предъявил к нему претензии. Клиент вдруг узнает, что, оказывается, одолжил он у «Экспресс-Банка» не каких-то там восемьсот тысяч, а – 2 700 000 (два миллиона семьсот тысяч) долларов! Исходя именно из этого размера кредитной линии (убийственно неожиданной даже для Пачковского) банк потребовал его полной выплаты (с соответствующими процентами, конечно), в противном случае грозил судом или отчуждением в свою пользу имущественного залога кредита (а это весьма недешевые квартиры в центре Киева, принадлежащие Пачковскому). Конкретно, банк требовал возмещения 8 585 000 (восемь миллионов пятьсот восемьдесят пять тысяч) гривен невыплаченного, по мнению банка, тела кредита (1 000 000 долларов вместо 800 000 ранее заявленных) а также проценты до 680 000 грн.

Удивленный и возмущенный клиент потребовал объяснений. Здесь придется опустить массу подробностей выяснений отношений между клиентом и банком, в том числе судебные споры, длящиеся вот уже четвертый год, сразу подытожив их двумя самыми существенными для понимания дела моментами: по заявлению С. Пачковского было возбуждено уголовное дело по ст. 365 ч. 2 Уголовного Кодекса «принудительное исполнение обязательства» – рэкет со стороны банка. Позже добавилась и статья о незаконном раскрытии банковской тайны. Данное уголовное дело открыто против конкретных сотрудников АБ «Экспресс-Банка» и до настоящего времени все еще не доведено до конца, поэтому и возникает вопрос к руководству МВД: что мешает следственным органам проявить профессионализм и довести дело до конца?

Во-первых, руководство банка под различными предложениями, а чаще всего и вовсе без предлога, отказывалось от личной встречи с Пачковским. Банк считал, что все предельно ясно, никакой ошибки быть не может, и клиент должен платить. То есть, даже для приличия не прозвучало что-то вроде: «Ой, неужели какая-то ошибка! Не может быть, но, не волнуйтесь, мы обязательно все еще раз тщательно проверим!» Более того, банк отказывался предоставить

клиенту информацию о движении средств с его кредитного счета. Причина? Это может запросто показаться невероятным и даже смешным, но факт: Пачковскому отказывали в предоставлении информации о движении средств со счета Пачковского под предлогом необходимости сохранения банковской тайны. Впрочем, клиент, с помощью судебных органов, таки заставил банк это сделать. Спустя два года (!) – первый запрос – в декабре 2009 года, ответ – в ноябре 2011 года – Пачковский такую информацию (кстати, не в полном объеме) получил. И смог уяснить и уточнить, наконец, цифровой масштаб дела. А именно:

а) из общей суммы кредитной линии в 2 700 000 долларов США было снято (в несколько приемов) наличными 1 594 000 дол.;

б) в период с 2005 по 2008 год уплачено процентов: 587 987 долларов и еще 226 895 дол. уплачено в гривневом эквиваленте (в общем – 814 882 дол.). Добавьте к этому еще 1 000 000 (один миллион) долларов, уплаченных Пачковским в счет погашения тела кредита 31 марта 2008 г., еще в то время, когда он искренне считал, что расплачивается лишь за свой восьмисоттысячный заем.

Второй существенный момент: увеличение кредитной линии сверх восьмисот тысяч долларов, снятие с кредитного счета наличных, принятие имущественного залога оформлялись банком без уведомления об этом С. Пачковского (хотя процедура уведомления об этом предусмотрена даже внутренними инструкциями о проведении операций АБ «Экспресс-Банк») на основании поддельных доверенностей, выданных якобы Пачковским другим лицам. Надеюсь, понятно, что Пачковский ничего подобного этим самым другим лицам не доверял, то есть доверительные документы – самый что ни на есть подлог. Это не просто мнение Пачковского, это – вывод экспертов Киевского научно-исследовательского института судебных экспертиз и звучит он предельно однозначно: «подпись выполнена не Пачковским С. И., а другим лицом с наследованием подписи Пачковского С. И.». Экспертизы проводились в рамках открытого до настоящего времени

уголовного дела по заявлению С. Пачковского против незаконных действий сотрудников АБ «Экспресс-банк» что является неопровержимым доказательством совершения уголовных преступлений в отношении С. Пачковского со стороны руководства и среднего звена АБ «Экспресс-Банк».

Казалось бы, что еще не ясно? Налицо подделка документов, по которым украли минимум полтора миллиона долларов. Осталось лишь возбудить уголовное дело и «взять за жабры» нотариуса, заверившего те подписи Пачковского, о которых экспертиза однозначно заявила, что они выполнены «другим лицом с наследованием подписи Пачковского С.И.», и конкретных лиц, получавших в банке наличные с кредитного счета. Кстати, найти этих лиц не составляет никакого особого труда, ведь, действительно, не случайный же жулик с улицы проворачивал эти аферы. Поддельные доверенности заверены В. Ракитнянским – частным нотариусом Киевского городского нотариального округа. Даже вне рамок уголовного дела, нарушения В. Ракитнянским Инструкции о порядке совершения нотариальных действий нотариусами Украины, в частности – сделанные им дополнения и исправления к доверенности (на документе – четыре печати!), подтвердило Министерство юстиции Украины в ответ на обращение Пачковского. Наличные деньги с кредитного счета Пачковского получал некто Сергей Сидоренко. А Валерий Луценко – владелец частного предприятия «Лекс», имевший в прошлом деловые отношения с Пачковским – предоставил, по убеждению Пачковского, в распоряжение махинаторов образцы документов, удостоверяющих личность Пачковского.

И еще: выводы почерковедческой экспертизы – не единственное основание для возбуждения уголовного дела, хотя и его вполне достаточно. Есть и другие объективные свидетельства подлога. Например, доверенность на снятие наличных нотариус заверял в день и в час, когда Пачковский находился вне пределов Украины (есть соответствующие письменные подтверждения Государственной пограничной

службы Украины), то есть физически не мог присутствовать при заверении нотариусом его подписи. Или, например, договор покупки Пачковским квартиры и принятие ее банком в качестве залога увеличения кредита происходит в один день. А ведь это невозможно, ибо банк имеет право принять такой залог только после полного вступления клиентом в права собственности недвижимости, а это происходит только после регистрации сделки в БТИ, что произошло лишь неделю спустя. Банк не может не знать таких вещей, как не может, например, стоматолог не знать, где у человека зубы – во рту или на правой ноге.

Часть 2

Увы, никакого уголовного дела по факту подлога доверительных документов нет. Почему? Это станет понятным ниже.

Сначала зададимся вполне закономерным вопросом. Даже приведенная весьма краткая информация о деле однозначно говорит, что сам банк – как минимум полноправный (если не главный) соучастник аферы. Его поведение с первого дня конфликта и до настоящего времени (об этом тоже еще будет сказано) ясно это показывает. Так вот вопрос: неужели банк всерьез рассчитывал, что клиент молча согласится с тем, что у него отбирают более трех миллионов долларов (а это только прямые убытки Пачковского), причем, как говорится, на ровном месте, с помощью примитивной подделки подписи? В конце концов, Пачковский не один из тех безвестных и почти нищих после кризиса трех миллионов (по подсчетам экспертов) украинцев, которые сегодня имеют проблемы с возвращением мизерных, если сравнивать с займом Пачковского, потребительских кредитов и не могут спорить с банками. Ответ парадоксален: да, банк именно на это и рассчитывал, причем расчет этот, в отличие от примитивности схемы отбирания денег у Пачковского, вполне трезв и вполне реален.

Дело в том, что случай с Пачковским вовсе не уникален в жизни украинских банков и их украинских клиентов. Увы, немало отечественных вполне состоятельных бизнесменов попадали и продолжают попадать

в схожую ситуацию. Если случай с Пачковским и необычен, то только в том, что клиент, что называется, «уперся»: требует законности и справедливости, тратится на адвокатов, теряет время и собственное здоровье на тяжбу, длящуюся годами, но не уступает! В других случаях, а их подавляющее большинство, клиенты смиренно просят банки лишь об одном: не грабьте до нитки, отберите по минимуму! Поскольку надежды на закон нет, и клиенты не уверены, что смогут победить в публичном, через суд и правоохранительные органы, споре с банком (точнее – они уверены, что в таком споре им ничего не светит), махинация просто обречена на успех.

Это очень важный момент: подобные махинации банков вовсе не требуют филигранных, глубоко продуманных и законспирированных схем. Наоборот, чем грубее и даже примитивнее – тем лучше! В случае с Пачковским потребовалось всего лишь наличие продажного нотариуса да элементарная страховка от внезапного появления клиента в банке в день воровства денег с его счета (то есть, подождать, когда его физически не будет в стране). И – все! Это все равно, что у сироты грубо, силой, отнять копейку, а потом, ухмыляясь, заявить в лицо: можешь пожаловаться папе с мамой! Сироту не защитят папа с мамой, точно так же, как клиента банка не защитит закон и справедливый суд. Так что, если быть предельно точным и говорить не юридическим, а общепонятным человеческим языком, речь идет вовсе не о махинации или воровстве, а о самом что ни есть прямом грабеже. Вор прячется, а грабитель (если жертва – «сирота») даже не убегает с места преступления.

Одним словом, банк рассчитывал, что с Пачковским придется обсуждать лишь условия его капитуляции. Не получилось. Ну что же, не хочет «по-хорошему», будет «по плохому»... Убедившись, что Пачковский не намерен отступать, и продолжает через суды требовать призвать банк к ответу за мошенничество, председатель правления «Экспресс-Банка» Елена Чулицкая в мае 2010 года направляет в Соломенское райуправление Главного

управления МВД Украины в Киеве заявление-просьбу. В нем банк обвиняет Пачковского в предоставлении банку при составлении договора о предоставлении кредита неправдивой информации о своих доходах и семейном положении, и что таким мошенническим способом Пачковский «завладел денежными средствами АБ «Экспресс-Банк». В частности, Чулицкая жалуется, что Пачковский предоставил банку справку о своей должности и зарплате без регистрационного (исходящего) номера и без печати. Интересно, правда? Оказывается, банк этого сразу не заметил (кстати, оформлением кредита Пачковскому занималась Чулицкая лично). Но, конечно, банковские работники не такие глупые, чтобы принимать справки без печати и исходящего номера. Просто не было в 2005 году такой справки, ее позже «сляпали», опять-таки грубо, с очевидными несуразностями. Ну а просьба Чулицкой к Соломенскому райуправлению состояла в том, чтобы правоохранительные органы «проверили». Видимо, чтобы облегчить милиционерам работу, Чулицкая, не стесняясь, прямо пишет: Пачковский «совершил преступления, предусмотренные ст. 190 и 358 Уголовного кодекса Украины».

Естественно (уввы), что уголовное дело в отношении Пачковского было без промедления – недели не прошло – возбуждено. Следователь Руслан Буткевич даже и не подумал для начала проверить правдивость обвинений Чулицкой. В постановление о возбуждении дела он фактически переписал письмо председателя правления «Экспресс-Банка», добавив туда «юридически выверенные» фразы: «в неустановленное время в июле 2005 года, находясь в неустановленном месте..., встретился с неустановленными лицами..., выполняя указания неустановленных лиц..., получив от неустановленных лиц подделанную справку..., преследуя цель завладения обманом чужим имуществом..., не имея намерения погасить полученный кредит...» и т. п.

При возбуждении уголовного дела следователь руководствовался налоговой декларацией в отношении заработной платы Пачковского за 2007 год несмотря на тот

факт, что кредитная линия была открыта в 2005 году. На запрос же самого Пачковского Государственная налоговая служба Украины предоставила информацию о том, что за 2005 и 2006 годы должностной оклад С. И. Пачковского соответствует поданной информации. Почему следователь, возбуждая уголовное дело, руководствовался информацией за 2007, а не за 2005 год становится очевидным – дело было заказное!

Утверждение Чулицкой о том, что кредитная линия была открыта на основании информационной справки о доходах С. Пачковского, которая не соответствовала действительности является откровенной ложью, потому что в АБ «Экспресс-Банк» существуют инструкция о выдаче кредитных средств и решение кредитного комитета банка о графике погашения ежемесячных платежей (тело кредита, проценты). Согласно графика погашения на то время ежемесячные выплаты по кредиту Пачковского составляли более 80 000 грн. в месяц. Поэтому при использовании информационной справки о должностном окладе в 21 000 грн., на которую ссылается Чулицкая, кредитный комитет банка никогда бы не дал своего согласия на открытие кредитной линии, поскольку данной суммы оклада было явно недостаточно для погашения даже ежемесячных процентов по кредиту. Таким образом, можно сделать логический вывод о том, что информационная справка о должностном окладе Пачковского, являющаяся эфемерным основанием для вполне реального возбуждения уголовного дела против Пачковского никак не могла повлиять на решение кредитного комитета банка в принятии им решения открыть кредитную линию.

Следователю, при условии, конечно, мало-мальски добросовестного отношения к своим служебным обязанностям, было бы очень легко увидеть в утверждениях Чулицкой явную ложь. Например, она пишет, что Пачковский утверждал о праве собственности на недвижимость (квартиру), предоставляемую в залог, хотя кредит открыт 27 июля 2005 года, а договор, по которому Пачковский купил эту квартиру, имеет дату 2 августа 2007 года, а реальным

собственником ее он стал еще позже – после всех процедур оформления в БТИ. Кстати, квартиру Пачковский купил у В. Луценко, так что именно у последнего были все необходимые данные, чтобы оформить эту квартиру с помощью поддельных доверенностей (нотариус тот же – В. Ракитнянский) как залог «увеличения» кредита. Или, еще пример: подпись на справке о доходах Пачковского (та самая – без исходящего номера и печати) такого «качества», что позже эксперты МВД даже отказались исследовать ее на предмет подлинности, поскольку, цитируем, «исследуемая подпись не является подписью, а является ее изображением, внесенным в документ с помощью копировально-множительной техники». А ведь эта справка – основа письма Чулицкой в Соломенское райуправление милиции и, соответственно, основа возбужденного против Пачковского уголовного дела.

Впрочем, следователь Буткевич не только аккуратно переписал в постановление о возбуждении уголовного дела всю ложь Чулицкой, но и от себя кое-что добавил. Например, в «подтверждение» якобы нечистых намерений Пачковского он приобщил к делу данные о доходах Пачковского за 2007 год (из информации центральной базы данных Налоговой администрации Украины), представив их как данные за 2005 год. Мол, в информации Пачковского, предоставленной банку в 2005 году, когда оформлялся кредит, намеренная неправда.

Часть 3

Уже более двух лет открыто уголовное дело, но ошибается тот, кто думает, что хотя бы поначалу кто-то что-то активно расследовал. Совсем наоборот. Расследование не завершено, обвинительного заключения нет. Сам Пачковский был впервые допрошен следователем лишь в сентябре 2011 года, и то по настоятельному требованию самого Пачковского. Никаких следственных действий с участием Пачковского (например, очные ставки) не проводилось. Более того, Пачковский даже официально не был уведомлен, что против него возбуждено уголовное дело! Странно? Да ничего странного! Банку нужно

не расследование, а простое наличие самого дела как средства психологического давления на упорствующего клиента. И не только психологического. Пачковский – на подписке о невыезде (кстати, и об этом он официально не уведомлен), он – в списке разыскиваемых милицией (хотя никто его не ищет, но из списка не удалили даже после встречи со следователем), что создает ему массу проблем в бизнесе и крайне отрицательно сказывается на здоровье (Пачковский – инвалид 2-ой группы и не может поехать на лечение за границу). Наоборот, это Пачковский настойчиво требует либо расследования, либо закрытия дела. Это его адвокаты, а не следователь, находят относящиеся к делу факты и документы и безуспешно пытаются приобщить их к уголовному делу, «расследуемому», сначала старшим следователем Бусилковым, а на данный момент следователем Денисом Слончаком. Это по их просьбам и настояниям проведены все упомянутые нами экспертизы.

На естественные вопросы Пачковского и его адвоката: почему вы не возбуждаете уголовное дело по установленному вашими же экспертами факту подделки документов, старший следователь СУ г. Киева при МВД Украины Александр Бусилков неизменно отвечал: я не получал сверху указания о возбуждении такого дела.

Можно было бы ограничиться простым: следователь явно прикидывается дурачком. Это правда, но не вся. Строить дурачка можно перед Пачковским или его адвокатом, поскольку следователю наплевать на их мнение о себе. Но играть дурачка перед своим начальством он не может. Думаю, понятно почему. То есть, а как следователь Слончак ответит на тот же вопрос, если его задаст его начальник по службе – непосредственный или повыше? Конечно, можно легко предположить, что это самое начальство тоже «в доле», поэтому такого вопроса от начальства следователь не услышит. Это тоже правда, но, опять таки, не вся правда. Самое страшное, что такого вопроса начальник Слончака не задаст, даже если он и не «в доле». Почему? Да потому, что система, когда подчиненный ничего не

делает, пока не получит непосредственного указания от начальника, последнему очень выгодно. Ему, начальнику выгодно, чтобы подчиненный руководствовался не законом, обязывающем, в данном случае, следователя автоматически возбудить уголовное дело в отношении «черного» нотариуса после получения выводов экспертизы Киевского научно-исследовательского институту судебных экспертиз, а также экспертного управления ГУВД г. Киева, а исключительно указаниями начальства. (Кстати, заметим в скобках, следователь есть должностное лицо с очень широкими процессуальными правами, в частности – имеет полное законное право послать своего начальника подальше в том случае, если тот вдруг запретит ему возбудить в такой ситуации уголовное дело.) В такой системе закон – это, прежде всего, воля начальства, а уж потом, если начальство не возражает, можно выполнять статьи того или иного документа, принятого высшим законодательным органом страны. Такая система может работать, имея исключительно универсальное, всеобъемлющее построение до самого верха: законодательный орган, как и высшая исполнительная власть, также заинтересованы, чтобы чиновник в практической деятельности руководствовался не законами, а указаниями верховного начальника. Такое положение вещей не только очень удобно начальнику. Это – основа самого прибыльного на сегодня вида бизнеса – бизнеса на власти. Самый прибыльный, потому что требует минимальных первоначальных капиталовложений (типа покупки места в проходной части партийного списка на выборах), а прибыль – очень скорая, причем процент прибыли зашкаливает за тысячи процентов и практически не имеет верхнего предела. Поэтому стоит ли удивляться, что Генпрокуратура получая письменные просьбы от отдельных народных депутатов, от комитетов Верховной Рады по вопросам борьбы с организованной преступностью и коррупцией и по вопросам правосудия, куда обращался за помощью Пачковский, разобраться в деле, аккуратно отписывает: расследование идет, мы контролируем, обязательно сообщим.

Теперь понятно, почему большинство тех коллег Пачковского, которые попали в схожую ситуацию, предпочитают все-таки договариваться с банком полюбовно, иными словами – в принципе соглашаться, чтобы деньги у них отобрали? Вниманию правоохранительных органов – это еще один способ ухода банков от уплаты налогов. Формально показывая убытки банки на самом деле получают прибыль.

Наконец, еще один вопрос. Поскольку, будем откровенны, очевидно, что главную ставку в споре с Пачковским банк делает на то, что называется словом «коррупция», почему Пачковский не применяет то же оружие? Ведь, в конце концов, не бедный человек. Тем более, что, например, следователь Бусилков в разговоре с Пачковским «без протокола» без стеснения намекал: вот не знаю, уходить ли на пенсию, или еще немного заработать (об этих намеках Пачковский прямо написал первому заместителю министра внутренних дел Чернышу и руководству Управления внутренней безопасности МВД Украины, а следователю не менее прямо ответил: никому ничего давать не буду)! Нет, не применяет. Во-первых, потому что не хочет, что называется, из принципа. Во-вторых, банк все равно богаче. В-третьих, на самом деле это не решение проблемы: следователь возьмет мзду и закроет дело, а очень скоро, если не на следующий день, другой следователь снова его откроет. Потому что система.

Упорство и настойчивость, с которой Пачковский четвертый год отстаивает свою правоту, дают немалую надежду на справедливое и законное разрешение дела. Постепенно, не сразу, но все большее число должностных лиц и ведомств так или иначе высказывают свою точку зрения, а значит, принимают на себя какую-то долю ответственности. Показательно, что уголовное дело против Пачковского находится в производстве уже четвертого следователя. А нотариус Ракитнянский за последний год сменил уже третий офис, так что и он не чувствует себя в безопасности. Так что, остается высказать стандартную, но все-таки весьма уместную в данном случае надежду,

что органы государственной власти, прежде всего – МВД, СБУ, Высший совет юстиции, Высшая квалификационная комиссия судей, одним словом – те, которые призваны бороться с коррупцией, наконец-то разберутся, почему ясное, как солнечный день, дело «Пачковский против «Экспресс-Банка» тянется четвертый год. Тут главное с коррупцией разобраться, а выяснить, кто кому должен – Пачковский банку или совсем наоборот – вполне под силу младшему следователю далеко не Следственного Управления ГУ МВД г. Киева, не привлекая внимания сильных мира сего, в Украине.

P. S.

Только после обращения С. Пачковского к Председателю Верховной Рады Украины процесс сдвинулся с места. Генпрокуратура взяла на изучение материалов уголовного дела под свой контроль и установила, что досудебное следствие по делу происходило с нарушением требований уголовно-процессуального законодательства. Генпрокуратурой, в отношении следователя и начальника отдела СУ ГУ МВД Украины в г. Киеве возбуждено дисциплинарное производство, а дальнейшее следствие по делу поручено Главному следственному управлению МВД Украины.

С. Пачковский и его защитники обращают внимание правоохранительных органов на собранные ими доказательства (выводы экспертизы Киевского научно-исследовательского института судебных экспертиз, выводы экспертного управления ГУВД г. Киева) и надеются на то, что Генеральная прокуратура Украины и Главное следственное управление МВД Украины примут их результаты к действию и привлекут к уголовной ответственности виновных лиц – сотрудников АБ «Экспресс-Банка», в противном случае адвокаты С. Пачковского готовы обратиться в Европейский суд по правам человека, и поставить жирную точку в мошеннических схемах коррупционных сотрудников банков и следователей МВД, которые в своей совокупности и приводят к финансовому кризису внутри страны (<http://pravotoday.in.ua/ua/blogs/102/911>, <http://pravotoday.in.ua/ua/blogs/102/912>, <http://pravotoday.in.ua/ua/blogs/102/913>).

Блог на сайті «pravotoday»

Про автора: Адвокатське об'єднання АКТІО

Захист прав людини: про ідеї, символи та дати

Відкритий лист Адвокатського об'єднання «АКТІО»

(адвокати Володимир Ямпольський, Вікторія Тісногуз, Владислав Максимов, Владислав Червинський, Андрій Омельченко та інші)

10 грудня 2013 року світова спільнота святкувала 65-ту річницю прийняття Загальної декларації прав людини, яка була проголошена Генеральною Асамблеєю ООН 10.12.1948. Власне саме таким є середній вік статистичного покоління людства, але ідея рівних прав для всіх, що не залежать від національності, мови, майнового стану та світогляду людини, все ще актуальна й дотепер.

Не менш символічним є й те, що рівно 50 років назад Мартін Лютер Кінг очолив демонстрацію за громадянські права «Марш на Вашингтон», де він виголосив свою знамениту промову «У мене є мрія» («I Have a Dream») на сходах Меморіалу Лінкольна. Під час промови прозвучали, можливо, найбільш відомі його слова: «У мене є мрія, що одного разу четверо моїх дітей житимуть в країні, де їх будуть судити не за кольором їх шкіри, а за змістом їх характеру». Півстоліття потому, в грудні 2013 року в Києві проходить свій «Марш на Київ», учасники якого, зібравшись на Майдані Незалежності, також звертають увагу чиновників та світової спільноти на захист основоположних конституційних прав та свобод громадян, в тому числі й на справедливий судовий захист...

Сьогодні, 9 грудня 2013 року Міністр юстиції України Олена Лукаш привітала громадян нашої держави із відкриттям чергового Всеукраїнського тижня права та Міжнародним Днем прав людини, до якого і приурочено цей Тиждень. «Цей Тиждень – добра нагода нагадати про постійну потребу удосконалення механізмів захисту прав людини. Адже дотримання та захист прав людини є ознакою

правової держави», – говорить у привітанні очільника Мінюсту. І це дійсно так. До речі, аналогічні заходи проводяться не лише в Україні. Для прикладу, в Німеччині на рівні федеральних земель проводиться «Тиждень юстиції» (Woche der Justiz) – комплекс правоосвітніх заходів у формі дня відкритих дверей судів і безоплатних консультацій. Та й у США щороку відзначають «День права» (Day Law): проводяться правові заходи, спрямовані на популяризацію правових знань, підвищення поваги до права. Але не проведення майстер-класів юристів, не презентація досягнень правової думки й не спільні круглі столи представників державних органів, адвокатів та громадськості є запорукою становлення правової держави. Хоча й всі ці способи та методи також є дуже важливими. Головне – в реалізації цих принципів.

Останнім часом, говорячи про захист прав людини, багато хто з юристів та державних діячів повторюють відомий вислів Віктора Гюго про те, що «є щось сильніше, ніж військо, сильніше всього на світі – це ідея, час якої настав». Ці слова В. Гюго й справді дуже пасують основній ідеї Всеукраїнського тижня права як відповіді на виклик часу – усвідомлення цінності права, необхідності поваги до нього як основи подальшої розбудови правової України. Проте не слід забувати й слова іншого великого гуманіста та філософа ХХ століття Рона Хаббарда, який сказав: «Права людини повинні стати реальністю, а не ідеалістичною мрією». Власне в цьому й полягає основна мета діяльності кожного правника, не залежно від його сфери діяльності, ким би він не був – адвокатом, юрисконсультантом, нотаріусом чи державним виконавцем.

65 років назад з'явився перший теоретичний досвід колективної розробки універсального документа з прав людини. Сьогодні настав час колективної практичної реалізації цих прав. Ухилення від цього обов'язку ані держави, ані громадян не допустиме! Бо саме від нас великою мірою залежить становлення України як демократичної європейської держави, в якій надійно гарантований захист політичних, соціально-економічних та особистих прав і

свобод людини й громадянина. Тож спробуємо разом, і громадяни, і органи державної влади, своєю працею та професійною діяльністю утверджувати повагу до права і стояти на сторожі законності, бути гарантом прав і свобод людини і громадянина (<http://pravotoday.in.ua/blogs/2435/915>). – 2013. – 9.12).

Взгляд юриста

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: О. Шишканов

Органіка за правилами

Незважаючи на стрімке зростання виробництва органічної сільськогосподарської продукції законодавство України протягом тривалого часу оминало дану галузь своєю регулюючою увагою. Така ситуація з одного боку змушувала вітчизняних виробників керуватися стандартами та правилами інших держав (якщо продукція спрямовувалася на експорт), з іншого боку – на внутрішньому ринку дозволяла недобросовісним виробникам безкарно позначати традиційну продукцію як органічну, екологічно чисту тощо.

В умовах щорічного збільшення обсягів як внутрішнього ринку, так і експорту органічної сільгосппродукції галузь просто вимагала чітких та зрозумілих правил роботи.

03 вересня 2013 року Верховна рада України ухвалила Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини». Даний закон прийнято вдруге, оскільки в 2012 році Президент України наклав вето на першу редакцію документу, досить аргументовано мотивуючи це недоліками системи оцінки відповідності, порядку здійснення нагляду в даній сфері тощо.

Наразі виправлений закон підписано Президентом України та набуде чинності 09 січня 2014 року. На жаль, в цілому прийнятий нормативний акт є досить непослідовним, не регулює ряд важливих питань і за його положеннями важко визначити черговість дій зацікавленої особи з метою отримання права виробляти органічну продукцію. Але спробуємо в ньому розібратись.

Закон регулює загальні засади виробництва органічної продукції, надає визначення ряду термінів, встановлює компетенцію органів влади у даній галузі, передбачає хто саме може вважатися виробником органічної продукції (сировини) та які процедури для цього необхідно пройти.

В той же час, закон містить посилання на численні підзаконні нормативні акти, які в майбутньому мають бути прийняті Кабінетом Міністрів України, Мінагропродом України та які повинні деталізувати положення закону. До прийняття таких документів реалізація положень закону є неможливою. Зокрема, потребують додаткового розроблення:

- технічні регламенти (детальні правила) виробництва різноманітної органічної продукції (сировини);
- порядок оцінки придатності земель та встановлення зон виробництва органічної продукції та сировини;
- типовий план переходу на виробництво органічної продукції;
- порядок та вимоги до маркування органічної продукції тощо.

Отже, закон визначає, що під виробництвом органічної продукції (сировини) слід розуміти виробничу діяльність фізичних та юридичних осіб (у тому числі з вирощування та переробки), де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, ГМО, консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва (вирощування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила, визначені цим законом для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів.

Право виробляти органічну продукцію мають фізичні та юридичні особи, які:

- пройшли оцінку відповідності виробництва органічної продукції (сировини);
- отримали сертифікат відповідності;
- включені до Реєстру виробників органічної продукції (сировини).

Оцінка відповідності виробництва як найважливіша стадія складається із ряду процедур, у тому числі підготовчих, які

аграрій повинен пройти для отримання права виробляти органічну продукцію та сировину.

По-перше, особа, що бажає здійснювати виробництво органічної продукції (сировини), повинна пройти так званий перехідний період.

В даній частині закон містить істотне протиріччя.

З одного боку, встановлено, що перехідний період починається з дня подання відповідної заяви встановленого зразка (без зазначення в який саме орган). Після цього зацікавлена особа подає на затвердження Держсільгоспінспекції план про перехід на виробництво органічної продукції за типовою формою, що затверджується Мінагропродом України та публікується на його веб-сайті.

З іншого боку закон вказує, що подання заяви про перехід на виробництво органічної продукції (сировини) до органу з оцінки відповідності є підставою для проведення оцінювання протягом 30 днів з моменту подання заяви.

Без сумнівів, в даній частині закон має бути уточнений з метою уникнення різного тлумачення його норм. Перехідний період є підготовчим заходом, що забезпечує приведення технологічних процесів виробництва для отримання саме органічної продукції (сировини) з точки зору вимог закону. В той же час оцінювання виробництва є підсумковим етапом здійснення виробником всіх підготовчих дій, до яких включається і виконання умов перехідного періоду.

Під час перехідного періоду зацікавлена особа зобов'язана дотримуватися вимог закону у частині заборони використання у виробничих процесах визначених засобів та речовин (пестицидів, хімічних добрив тощо). Тривалість перехідного періоду визначається індивідуально і залежить від стану земель, екологічної ситуації у відповідній місцевості тощо.

Варто вказати, що в окремо визначених законом випадках Держсільгоспінспекція має право скоротити або продовжити тривалість перехідного періоду.

По-друге, виробник повинен пройти оцінку придатності земель (грунтів) для виробництва

органічної продукції та сировини, яка здійснюється Держсільгоспінспекцією України, – за висновками наукових установ, науково-дослідних інститутів, лабораторій якості та безпеки продукції. Оцінка проводиться на підставі показників агрохімічного паспорта земельної ділянки та результатів хімічного аналізу тест-рослин.

При цьому оцінка придатності земель (грунтів) здійснюється на підставі встановлених Мінагропродом України зон виробництва органічної продукції.

Далі, після проходження зазначених вище процедур слідує безпосередньо оцінка відповідності виробництва органічної продукції (сировини).

Орган з оцінки є спеціалізованим підприємством, установою, організацією, що акредитоване відповідно до Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» за пропозицією Мінагропроду.

Безпосередньо оцінювання виробництва здійснюється аудитором із сертифікації та/або спеціалістом органу з оцінки відповідності. В процесі оцінювання перевіряється відповідність виробничих факторів та процесів, отриманої продукції тощо вимогам, визначеним законом та технічними регламентами.

За результатами оцінювання складається висновок (звіт), який передається на розгляд відповідної комісії при органі з оцінки відповідності. Комісія протягом одного місяця з моменту надання висновку (звіту) аудитора із сертифікації або спеціаліста органу з оцінки відповідності приймає рішення про видачу сертифікату відповідності або про відмову у видачі сертифікату.

Виключними підставами для відмови є невідповідність результатів перевірки вимогам закону та встановлення недостовірності відомостей в документах.

Недоліком закону є невизначеність строків проведення оцінювання виробництва та передачі відповідного висновку (звіту) на розгляд комісії. На практиці ця процедура може зайняти багато місяців, що в умовах циклічності сільськогосподарського процесу може обернутися великими збитками для аграрія-заявника.

Сертифікат відповідності видається органом з оцінки у триденний термін з моменту ухвалення відповідного рішення комісією. Видача сертифіката є підставою для маркування продукції як органічну.

Після отримання сертифікату відповідності особа заноситься до Реєстру виробників органічної продукції, який ведеться Держсільгоспінспекцією. При цьому Реєстр виробників повинен публікуватися в засобах масової інформації та на офіційному веб-сайті Держсільгоспінспекції.

Необхідно вказати, що оцінка відповідності виробництва органічної продукції (сировини) повинна проводитися регулярно – один раз на два роки.

Крім того, державний нагляд за дотриманням аграріями вимог органічного землеробства буде здійснювати Держсільгоспінспекція. Періодичність проведення заходів контролю буде окремо визначена урядом.

В цілому підтримуючи бажання влади слідкувати за «чистотою» рядів виробників органічної продукції, відмітимо, що надмірна увага з боку контролюючих органів, переобтяження виробництва бюрократичними процедурами буде тільки шкодити розвитку даного субринку. Необхідність проходження оцінки відповідності один раз на два роки слід віднести саме до негативних факторів розвитку.

Як було вказано вище, закон містить в собі ряд неузгоджених між собою норм, а також оминає увагою ряд важливих питань.

Наприклад, при прийнятті закону про органічне землеробство варто було б поцікавитися про органічне насіння та садивний матеріал. В законі прямо вказано, що виробники органічної продукції вправі використовувати лише сертифіковане органічне насіння та посадковий матеріал. Однак на сьогодні чинне законодавство, у тому числі і Закон України «Про насіння та садивний матеріал», не відповідають на питання що це за насіння та матеріал, хто і як його сертифікує.

Доцільно було б на рівні закону врегулювати і можливість здійснення додаткового контролю за дотриманням вимог виробництва органічної продукції саморегульованими громадськими

організаціями, що об'єднують виробників таких продуктів. Адже ринок органічної продукції як ніякий інший залежить від дотримання високої якості продукту та підтримання довіри з боку споживачів. Відтак саме виробники в першу чергу зацікавлені не допускати порушень та зловживань у даній сфері.

В цілому в результаті ознайомлення із законом виникає більше питань, ніж відповідей. Навряд чи можна очікувати на швидке затвердження передбачених законом технічних регламентів, порядків та положень. Без них закон буде лише декларацією без можливості застосування його положень виробниками та органами влади. Крім того, внутрішні протиріччя закону «розмивають» правила проходження процедур підготовки та оцінки відповідності, що створює підґрунтя для безпідставних претензій і вимог з боку органів оцінки та контролюючих органів.

Можна позитивно оцінити, що процес «легалізації» органічного землеробства розпочався. Однак в нинішньому вигляді, без внесення додаткових змін, закон навряд чи зможе стати базисом для успішного розвитку галузі виробництва органічної продукції (<http://jurblog.com.ua/2013/12/organika-za-pravilami>). – 2013. – 3.12).

Блог на сайті «lugansk-chernobilci»

В Україні pojawíтся социальный паспорт ветерана

Он будет содержать информацию о социально-бытовых условиях жизни человека, состоянии его здоровья, перечне льгот, компенсаций и социальной помощи.

Кабинет министров принял постановление, которым утвердил порядок определения и удовлетворения социально-бытовых нужд и потребностей в медицинской помощи ветеранов Великой Отечественной войны 1941–1945 г., жертв нацистских преследований и семей погибших (умерших) воинов. Этот документ разработан во исполнение Указа Президента Украины «О мероприятиях в связи с празднованием 70-й годовщины освобождения Украины от фашистских захватчиков и

70-й годовщины Победы в Великой Отечественной войне 1941–1945 годов».

Как отметила министр социальной политики Украины Наталия Королевская, разработанный порядок предусматривает анализ и дальнейшую обработку информации о потребностях ветеранов. Этим будет заниматься Государственная служба по вопросам инвалидов и ветеранов, передавая полученные данные Минсоцполитики.

Министерство установило специальную форму, так называемый социальный паспорт ветерана, который будут заполнять соцработники и сотрудники структурных подразделений по вопросам социальной защиты населения райгосадминистраций.

Как пояснила министр, этот документ будет содержать информацию о социально-бытовых условиях жизни ветерана, состоянии его здоровья, о перечне льгот, компенсаций и социальной помощи, а также об обслуживании.

Справка «ПУ». По состоянию на 1 октября 2013 года, согласно данным Минсоцполитики, в Украине проживает 1 миллион 700 тысяч ветеранов войны, вдов и лиц, имеющих особые заслуги перед Родиной. В том числе инвалидов войны – более 183 тысяч, участников боевых действий – свыше 214 тысяч, участников войны – миллион, членов семей погибших (умерших) ветеранов войны – более 300 тысяч (http://luganskje-chernobilci.blogspot.com/2013/12/blog-post_5483.html). – 2013. – 16.12).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 21 (57) 2013

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактори:

Т. Дубас, О. Федоренко, Ю. Шлапак

Комп'ютерна верстка:

А. Бергелська

Підп. до друку 19.12.2013.

Формат 60х90/8. Обл.-вид. арк. 4,8

Наклад 2000 пр.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач

Національна бібліотека України

імені В. І. Вернадського

03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3

Свідоцтво про внесення суб'єкта

видавничої справи до Державного реєстру

видавців, виготівників і розповсюджувачів

видавничої продукції ДК № 1390 від 11.06.2003 р.